

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**Факультет готельно - ресторанного та туристичного бізнесу
імені проф. В. Ф. Доценка
Кафедра туристичного та готельного бізнесу**

«До захисту в ЕК»
Декан факультету
_____ Віта ЦИРУЛЬНІКОВА _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

« ____ » _____ 2024 р.

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ірина МЕЛЬНИК _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

« ____ » _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР**

зі спеціальності _____ 242 «Туризм» _____
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ «Туризмознавство» _____

на тему: «Розвиток рекреаційно-туристичного потенціалу Львівської області»

Виконав: здобувач 2 курсу, групи ТУ-2-5М

_____ Козлюк Микола Андрійович _____
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) (підпис)

Керівник _____ Антоненко Ірина Ярославівна _____
(прізвище, ім'я та по батькові повністю) (підпис)

Рецензент _____ Олександр ПАРУБЕЦЬ _____
(ім'я та прізвище) (підпис)

Я, як здобувач Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав і не одержував недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Інститут (факультет) готельно- ресторанного та туристичного бізнесу імені
проф. В.Ф. Доценка
Кафедра туристичного та готельного бізнесу
світній ступінь магістр
Спеціальність 242 «Туризм»
(код і назва)
Освітньо-професійна програма «Туризмознавство»
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
туристичного та
готельного бізнесу

Ірина МЕЛЬНИК
“ ” _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Козлюк Миколи Андрійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Розвиток рекреаційно-туристичного потенціалу Львівської області

керівник роботи Антоненко Ірина Ярославівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “23” листопада 2023 року №948-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 16.02.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи наукова, фахова література, інформаційні джерела з даними досліджуваних територій, статистична звітність по регіону

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Науково-теоретичні засади дослідження розвитку туризму в регіоні

Розділ 2. Оцінка розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області

Розділ 3. Проблеми та перспективи регіонального підходу до розвитку туристичного продукту на основі рекреаційно-туристичного в Львівській області

Розділ 4. Перспективи розвитку туризму на основі рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області

5. Перелік графічного матеріалу рисунків - 51, таблиць - 29, додатків - 1

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Антоненко І.Я., д.е.н., проф.		
II	Антоненко І.Я., д.е.н., проф.		
III	Антоненко І.Я., д.е.н., проф.		
IV	Антоненко І.Я., д.е.н., проф.		

7. Дата видачі завдання 03.10.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи	01.09.2023 – 30.09.2023 рр.	виконано
2	Оформлення і затвердження завдання на роботу	03.10.2023 – 19.10.2023 рр.	виконано
3	ВСТУП РОЗДІЛ 1 Теоретичний	20.10.2023 – 02.11.2023 рр.	виконано
4	РОЗДІЛ 2 Аналітичний	03.11.2023 – 16.11.2023 рр.	виконано
5	РОЗДІЛ 3 Проектний	17.11.2023 – 30.11.2023 рр.	виконано
6	РОЗДІЛ 4 Дослідно – рекомендаційний	01.12.2023 – 14.12.2023 рр.	виконано
7	Висновки та пропозиції. Список використаних джерел. Додатки	15.12.2023 – 22.12.2023 рр.	виконано
8	Оформлення роботи за структурою, представлення кваліфікаційної роботи на кафедру та попередній захист у комісії	25.12.2023 – 26.01.2024 рр.	виконано
9	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	29.01.2024 – 12.02.2024 рр.	виконано
10	Представлення готової зшитої кваліфікаційної роботи на кафедру	13-16.12.2024 р.	виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	22.02.2024 р.	

Здобувач

_____ (підпис)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Козлюк МИКОЛА

_____ (прізвище та ініціали)

Ірина АНТОНЕНКО

_____ (прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ
на кваліфікаційну роботу
Козлюка Миколи Андрійовича
на тему: «Розвиток рекреаційно-туристичного потенціалу
Львівської області»

Кваліфікаційна робота складається з 106 сторінок. Кількість розділів – 4, рисунків – 12, таблиць – 21, додатків – 1.

Об'єктом дослідження є туристсько-рекреаційний ресурсний потенціал регіону як чинник його соціально-економічного розвитку та основа для формування туристично-рекреаційного комплексу (на прикладі Львівської області).

Предмет дослідження – організаційно-економічні відносини, що виникають у процесі формування туристично-рекреаційного комплексу регіону на базі туристично-рекреаційного ресурсного потенціалу.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні ролі туристично-рекреаційного ресурсного потенціалу та розроблення методичних та науково-практичних рекомендацій щодо його ефективного використання як важливого фактора, що визначає успішний соціально-економічний розвиток регіону (на прикладі Львівської області).

У I розділі досліджено теоретичні засади дослідження розвитку туризму в регіоні.

У II розділі проведена оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області, моніторинг розвитку туризму в Львівській області та досліджена географія туризму в Львівській області.

У III розділі проведена оцінку проблем та негативних тенденцій функціонування туризму в Львівській області та окреслені перспективи розвитку туризму в Львівській області.

У IV розділі визначені перспективи розвитку туризму на основі рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області

Ключові слова: туризм, туристичний потенціал, рекреаційно-туристичний потенціал, Львівська область.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	11
1.1. Сутність та зміст рекреаційно-туристичного потенціалу регіону.....	11
1.2. Напрями впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону.....	16
1.3. Структура туристично-рекреаційних ресурсів регіону та їх характеристика.....	24
Висновок до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	34
2.1. Оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області.....	34
2.2. Моніторинг розвитку туризму в Львівській області.....	46
2.3. Географія туризму в Львівській області.....	53
Висновок до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА ОСНОВІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	61
3.1. Оцінка проблем та негативних тенденцій функціонування туризму в Львівській області.....	61
3.2. Перспективи розвитку туризму в Львівській області.....	69
висновок до розділу 3.....	79
РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	80
4.1.Пропозиції перспективних туристичних продуктів основі в Львівській області.....	80

4.2.Економічна ефективність запропонованих продуктів для розвитку Львівській області.....	90
Висновок до розділу 4.....	96
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі туризм є однією з провідних галузей світової економіки, що найбільш динамічно розвиваються. За високі темпи зростання його визнано економічним феноменом минулого століття і найближчими роками за прогнозами його значущість зростатиме. В даний час в нашій країні проблемам розвитку туризму приділяється велика увага, про що свідчить державна цільова програма розвитку туризму. При цьому пріоритетним завданням державної політики є створення умов для розвитку внутрішнього туризму, оскільки задоволення потреб громадян у відпочинку та оздоровленні відбувається за рахунок внутрішнього туристично-рекреаційного потенціалу країни. При встановленні конкурентоспроможних цін та забезпеченні високої якості послуг внутрішній туристський ринок здатний переорієнтувати споживача і сформувати активний попит на російський туристський продукт, тим самим створюючи базу для розвитку малого та середнього бізнесу, зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць, залучення інвестицій.

Одним з регіонів, що мають сприятливі перспективи у розвиток туризму, є Львівська область. Вона володіє різноманітними природними ресурсами і багатою культурно-історичною спадщиною і може розглядатися в плані розвитку внутрішнього та в'їзного туризму як один із найперспективніших рекреаційних регіонів України. Разом з тим, використання природних рекреаційних та культурно-історичних ресурсів у туристській діяльності ускладнюється нерозвиненістю інфраструктури туризму та недостатньо високою якістю туристського обслуговування. Відсутня економічна стратегія розвитку туристичної галузі у Львівській області, правова база та механізми її реалізації. Недостатньо активно проводиться робота з популяризації та просування регіону на вітчизняному та зарубіжному рівнях.

Актуальними залишаються проблеми збереження та ефективного використання об'єктів культурно-історичної спадщини та природно-

рекреаційного комплексу Львівської області. Це особливо зазначені та включені пам'ятки природи, історії та культури, що охороняються державою, ландшафти історичних міст та сільських поселень державного та регіонального значення, історичні ландшафти на археологічних землях та територіях, пов'язаних з історичними подіями.

Ситуація, що склалася настійно вимагає проведення наукових досліджень з ефективного використання існуючого туристично-рекреаційного ресурсного потенціалу Львівської області, що має всі необхідні передумови для формування сприятливих умов розвитку туристичної діяльності, у зв'язку з чим тема дослідження є актуальною.

В даний час існує велика кількість наукових праць, присвячених організаційним, економічним та соціально-психологічним аспектам туристичної діяльності. Зокрема питання розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу регіонів досліджували в роботах: І. С. Барчукова, В. С. Бовкуна, К. Д. Бокова, М. О. Бокової, О. М. Ветитнєва, М. В. Вачевського, А. А. Геги, Б. І. Аксентійчука, С. В. Івасівки, П. В. Гудза, О. Р. Зав'ялової, Л. Б. Журавльової, О. М. Нікелова, С. В. Леонова, О. Г. Матрошилїна, О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковського, І. В. Котова, Ю. М. Федотова, І. В. Востокова, В. Д. Дехтяра, В. І. Дубовського, Ю. Я. Рогая, М. В. Одрехівського, Р. П. Шологона, М. І. Алексєєва, О. І. Чебаненка та ряду інших.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні ролі туристично-рекреаційного ресурсного потенціалу та розроблення методичних та науково-практичних рекомендацій щодо його ефективного використання як важливого фактора, що визначає успішний соціально-економічний розвиток регіону (на прикладі Львівської області).

Для реалізації поставленої в роботі мети було необхідне вирішення наступних завдань теоретико-методичного та прикладного характеру:

- розкрити сутність та зміст рекреаційно-туристичного потенціалу регіону;

- визначити напрями впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону;
- дослідити структуру туристично-рекреаційних ресурсів регіону та їх характеристику;
- провести оцінку рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області;
- провести моніторинг розвитку туризму в Львівській області;
- дослідити географію туризму в Львівській області;
- провести оцінку проблем та негативних тенденцій функціонування туризму в Львівській області;
- визначити перспективи розвитку туризму в Львівській області;
- дослідити перспективи розвитку туризму на основі рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області.

Об'єктом дослідження є туристсько-рекреаційний ресурсний потенціал регіону як чинник його соціально-економічного розвитку та основа для формування туристично-рекреаційного комплексу (на прикладі Львівської області).

Предмет дослідження – організаційно-економічні відносини, що виникають у процесі формування туристично-рекреаційного комплексу регіону на базі туристично-рекреаційного ресурсного потенціалу.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, що регулюють відносини у сфері туристичної діяльності, нормативні документи регіональних органів управління, дані органів державної та регіональної статистики, видання Комісії ООН з туризму, звіти Всесвітньої туристичної організації (IJNWT0), Генеральної схеми комплексної територіальної організації Львівської області, матеріали наукових конференцій, публікації у спеціалізованих виданнях та ЗМІ, Інтернет-ресурси.

Методи дослідження. У процесі роботи над дисертацією використовувалися методи системного аналізу та прогнозного моделювання, економіко-математичне моделювання, експертні оцінки, соціологічні методи

(анкетування, опитування), загальноприйняті підходи до оцінки природних рекреаційних ресурсів та історико-культурного потенціалу, сукупність яких дала можливість обґрунтувати ефективні напрямки туристично-рекреаційного комплексу регіону.

Практична значимість полягає в тому, що її окремі положення доведені до рівня практичних рекомендацій, які можуть бути використані для вдосконалення управління сферою регіонального туризму, що сприятиме залученню приватних інвесторів до розвитку туристичної інфраструктури. Матеріали дослідження можуть бути використані також у процесі підготовки та перепідготовки фахівців у галузі рекреації та туризму.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Загальний зміст роботи викладено на 106 сторінках, містить 21 таблицю та 12 рисунків. Список використаної літератури складає 54 джерела.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

1.1. Сутність та зміст рекреаційно-туристичного потенціалу регіону

Об'єктивна оцінка конкурентоспроможності територій, грамотна планування та управління туризмом та рекреацією неможливі без оцінки туристично-рекреаційного потенціалу, який слід розглядати у як вихідна база для оцінки передумов і перспектив розвитку відпочинку.

Туризм – це особливий рід подорожей, які обмежені в часі і мають чітко визначені цілі. Туризм як обмежується відпочинком на відновлення життєвих сил, а й служить задоволенню в першу чергу пізнавальних потреб людини [12,с.5].

Як і будь-яка інша, туристична галузь ґрунтується на використанні певних ресурсів, які традиційно називають туристично-рекреаційними ресурсами. Відповідно, дуже важливим завданням для успішного здійснення, планування та управління туристичною галуззю є оцінка кількісних та якісних характеристик цих ресурсів.

Поняття рекреаційні ресурси або як їх ще називають, туристично-рекреаційні ресурси, останнім часом широко почало використовуватися не тільки в галузях географічної науки, але також в економіці, туризмі і так далі. Звернення різних напрямів науки до ресурсної основи актуальне, оскільки вона є основою життя сучасної людини для задоволення матеріальних та духовних потреб, формування поглядів та культури.

Дащук Ю. зазначає, що туристично-рекреаційний потенціал складається з поєднання елементів природно-кліматичних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, розташованих на певній території, та набір елементів потенціалу здатний змінюватися, так як для організації туристичної діяльності можуть бути потрібні різні види ресурсів [11, с. 131].

Бейдик О. зазначає, що рекреаційний потенціал слід розглядати як сукупність природних, культурно-історичних та соціально-економічних передумов для організації рекреаційної діяльності на території конкретного регіону [5, с. 26].

Досить цікавим та принципово новим є науковий підхід Жупаненко А. В., Семенов В. Ф., згідно з яким потенціал оцінюється як з позиції споживача рекреаційних ресурсів, а також з позиції виробника рекреаційних послуг за максимального обліку інтересів усіх зацікавлених сторін [15, с. 66].

Мазур Ф. розглядає туристично-рекреаційний потенціал регіону контексті туристично-оздоровчого комплексу та визначає його розвиток такими факторами, як: історичні та культурні, архітектурні та археологічні, релігійні та природно-рекреаційні ресурси, кліматичні умови та бальнеологічні ресурси, розвиток усіх видів транспорту, ступінь розвитку матеріальної основи туризму [18, с. 18].

Отже, під туристично-рекреаційними ресурсами (ТРР) слід розуміти об'єкти та явища природного, природно-антропогенного та соціального походження, які використовуються або можуть бути використані для туристичної чи рекреаційної діяльності як фактор залучення людей у їхньому бажанні здійснити подорож чи відпочинок у будь-якій місцевості (території). Тому ключовим аспектом у характеристиці ТРР є їхня територіальна приуроченість та ступінь доступності для використання людьми саме як об'єктів туризму та рекреації.

Рекреаційні потреби та рекреаційна діяльність визначається особливостями рекреаційних ресурсів території. Характер рекреаційних ресурсів визначає спеціалізацію та економіко-соціальну ефективність рекреаційної території.

Рекреаційна діяльність – це вид господарської діяльності, спрямованої на формування, реалізацію та надання послуг, що забезпечують задоволення потреб населення у відновленні, збереженні та розвитку життєвих сил людини, забезпечення цього процесу необхідними ресурсами. Рекреаційна діяльність

класифікується залежно від функції, яку вона виконує: за масштабом, тривалістю, сезонністю, місцем організації, характером залучення рекреаційних ресурсів, кількістю учасників і так далі [19,с.54].

Загальноприйнято, у широкому сенсі визначати рекреаційні ресурси – як компоненти природного довкілля, об'єкти господарську діяльність, які мають унікальністю, оригінальністю, естетичної привабливістю і цілюще–оздоровчої значимістю. Як правило, використовуються з метою організації різних рекреаційних занять.

У вузькому значенні рекреаційні ресурси – це об'єкти та явища туристського інтересу, потенційно здатні задовольняти потреби людей, що у процесі туризму. Рекреаційні ресурси впливають формування рекреаційних центрів і областей.

Туристсько-рекреаційний потенціал території – це сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації туристично-рекреаційної діяльності [26,с.32].

Як вже було зазначено головною складовою туристично-рекреаційного потенціалу є туристично-рекреаційні ресурси. Як правило, рекреаційні ресурси визначають формування туристського бізнесу у тому чи іншому регіоні. Ці ресурси мають такі основні властивості: аттрактивність (привабливість), кліматичні умови, доступність, ступінь вивченості, екскурсійна значимість, соціально-демографічні характеристики, потенційний запас, спосіб використання та ін., Дані ресурси використовуються в оздоровчих, туристських, спортивних та пізнавальних цілях.

У межах природно-рекреаційних ресурсів можна назвати кілька основних видів ресурсів.

1) Кліматичні ресурси – це ресурси, під якими розуміється сукупність погоди, придатної для різних видів відпочинку. Види поділяються на зручні, субкомфортні, дискомфортні. Кліматичні ресурси характеризуються такими показниками як:

- загальна кількість днів сприятливою погодою;

- загальна тривалість сезонів;
- кількість днів сприятливою погодою для певного виду туризму за кожен сезон.

Важливо використання даних про такі ресурси в лікувально-оздоровчому виді туризму [28,с.95].

2) Ландшафтні ресурси – це природні або штучні ландшафти, що представляють для людини пізнавальний чи спортивний інтерес. Одним з основних критеріїв значущості для рекреації є естетичність ландшафту, яка включає різноманітність форм елементів ландшафту, поєднання кольорів, розміри панорам з місць огляду і так далі. З погляду естетичності виділяють території з різним рельєфом у порядку спадання: гірські райони, горбисті, полого горбисті райони і рівні території [28,с.93].

3) Водні ресурси – включають всі водні об'єкти, придатні для відпочинку. Непридатними водними ресурсами вважаються сильно забруднені річки, струмки, озера, ставки. Придатність також визначається температурою води, видами берегів, глибиною водойми, безпекою для купання і так далі [33,с.58].

4) Лісові ресурси – включають всі ліси, придатні для відпочинку. Непридатними вважаються непрохідні ліси на болотах. Характеризуються лісистістю – відсотком лісопокритої площі від загальної площі території [33,с.60].

5) Бальнеологічні та грязелікувальні ресурси – це джерело мінеральних вод та лікувальних грязей різного складу та походження. Характеризуються якісним складом, обсягом та умовами видобутку.

Серед культурно-історичних об'єктів значна роль належить пам'ятникам історії та культури. Вони поділяються на категорії історії, археології, містобудування та архітектури, мистецтва, етнографії, документальні пам'ятники.

Метою даних рекреаційних ресурсів є залучення людей з задоволенням їх духовних потреб, спрагу пізнання, зміни навколишнього середовища для психофізіологічного відновлення особистості.

Зараз до антропогенно-рекреаційних ресурсів слід відносити ті культурно-історичні об'єкти, які досліджені та оцінені які мають суспільне значення і можуть бути використані для задоволення рекреаційних потреб людей.

Антропогенно-рекреаційні ресурси:

- 1) місця, пов'язані з життям та діяльністю видатних історичних особистостей;
- 2) території, де збереглися яскраво виражені етнографічні особливості;
- 3) культові споруди, музеї, картинні галереї, пам'ятники історії, архітектури, археології тощо [37,с.68].

Істотний вплив на можливості використання природно-ресурсного потенціалу для рекреації здійснює екологічний стан регіону, який може виступати як стимулюючий чинник, як і стримуючий.

Серед основних показників, що характеризують потенціал екологічних ресурсів, можна відзначити: забезпеченість об'єктів природно-заповідного фонду землею, мінеральними водами, а також рівень забрудненості поверхневих водних об'єктів, атмосферного повітря та навколишнього середовища. Духовні цінності, безумовно, засновані на світоглядних позиціях людей, на культурній спадщині нації, створеній протягом її історії, пізнання яких є важливою умовою гармонійного розвитку людини.

Не менш важливою складовою формування рекреаційного потенціалу є стан інфраструктурного розвитку. При цьому йдеться про стан транспортного повідомлення, готельно-ресторанного господарства, оздоровчих об'єктів, а також зв'язки, рівень розвитку яких забезпечує потенційним рекреантам швидкий вільний доступ до інформації про потенційні можливості регіону.

Досвід розвитку провідних країн світу показує, що підвищити конкурентоспроможність економіки можна шляхом переходу до інноваційної

моделі розвитку, основною метою якої є підвищення добробуту населення шляхом прискорення економічного зростання.

Інноваційна складова є важливим інструментом підвищення рекреаційного потенціалу регіону та максимізації економічного та соціального ефекту, який сприймають рекреанти. Інновації у сфері дозвілля можуть призвести до таких позитивних змін:

- 1) раціональне природокористування та охорону навколишнього середовища;
- 2) створення нових продуктів у сфері господарської діяльності;
- 3) розвиток галузей інфраструктурної економіки;
- 4) зростання доходів місцевого бюджету та створення нових робочих місць;
- 5) підвищення доступності та якості рекреаційних послуг [40,с.130].

Таким чином, рекреаційно-туристичний потенціал це сукупності відповідних ресурсів регіонального економічного простору, без яких рекреаційна галузь не може існувати та розвиватися, вимагає уваги загальнодержавних та регіональних органів влади до залучення наявних резервів економічного та соціального розвитку.

1.2. Напрями впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону

Туристська індустрія – це складний міжгалузевий народногосподарський комплекс. У зв'язку з цим загострення геополітичної та соціально-економічної обстановки у світі значно позначається сфері туризму. Ця тенденція характерна і для вітчизняного туристичного бізнесу. Хоча туристична діяльність надає як прямий, так і непрямий вплив переважно на економічний розвиток, її переваги виходять далеко за межі економіки [44,с.107].

Відповідно до методології Всесвітньої ради з туризму та подорожам, сукупний внесок туризму та подорожей у ВВП складається з прямого, непрямого та супутнього («обумовленого») вкладів.

Так, у прямий внесок включаються такі види внесків.

1. У напрямку витрат туристів:

- розміщення;
- переміщення;
- дозвілля, відпочинок та розваги;
- огляд місцевих визначних пам'яток.

2. За суміжними послугоутворюючими галузями:

- надання послуг з розміщення;
- живлення;
- повсякденні покупки;
- транспортні послуги;
- послуги у сфері культури, спорту та рекреації.

3. За джерелами витрат:

- витрати резидентів на туризм та подорожі;
- витрати, пов'язані з діловим туризмом всередині країни;
- витрати в'їзних туристів;
- витрати (інвестиції) органів державної влади, пов'язані з туризмом та подорожами [8,с.192].

Група непрямих ефектів впливу туризму на економічний розвиток, згідно прийнятою Всесвітньою радою з туризму та подорожам методологічним позиціям, включає:

- інвестиції, зумовлені туристичною галуззю;
- сукупні витрати органів державної влади у зв'язку з розвитком туризму та суміжних галузей;
- діяльність постачальників на ринку туристичних послуг.

Група супутніх («обумовлених») ефектів туризму, що надаються на економічний розвиток, згідно з прийнятою Всесвітньою радою з туризму та

подорожам методології, що виражається в витратах зайнятих у сфері туризму та суміжних галузях на:

- харчування;
- рекреацію та відпочинок;
- одяг;
- житло;
- товари для дому [10,с.72].

Позитивний вплив туризму на економіку регіону відбувається лише за умови розвитку туризму в регіоні за всіма напрямками, тобто не перетворює економіку регіону на економіку послуг. Іншими словами, економічна ефективність туризму свідчить про те, що туризм в регіоні має розвиватися паралельно з іншими галузями регіональної економіки.

Прямий вплив туризму на регіональну економіку є результатом витрат туристів на туристичні послуги та товари. Гроші, які туристи витрачають на розміщення, створюють дохід, що призводить до ланцюгової реакції: витрати – доходи – витрати – доходи тощо. Цей процес означає, що туризм безпосередньо впливає на регіональну економіку. Туризм створює вторинний попит на товари та послуги, його прямий внесок у регіональну економіку відображається у впливі багаторазових витрат туристів на купівлю послуг і товарів у певний час і в певному місці. Цей ефект називається «ефект мультиплікації» чи «мультиплікатор» [13,с.16].

У сучасній науковій літературі виділяють чотири моделі мультиплікаторів:

1. Мультиплікатор доходу включає три аспекти впливу туристичних витрат: пряму діяльність (витрати туристів на відпочинок: забезпечення прямих доходів готелям, ресторанам, барам, музеям, різноманітним шоу, спорту тощо); прямий вплив (витрати туристів на комерційні операції з бронювання готелів, комісія турфірм - експедиторів); стимулюючий ефект (витрати туристів створюють додатковий дохід для регіону, що призводить до зростання споживання та стимулює економічну активність).

2. Мультиплікатор комерційних операцій показує оборот підприємств у результаті зростання витрат на туризм.

3. Мультиплікатор виробництва турпродукту.

4. Мультиплікатор зайнятості.

Туристичний дохід – це дохід організацій і підприємств від продажу товарів і послуг туристам. Регіональні доходи – це податки, що збираються з цих доходів і залишаються під юрисдикцією регіону. Гроші туристів починають повноцінно працювати на регіональну економіку, коли туристична організація купує місцеві (регіональні) товари. Продавці цих товарів і послуг, отримавши гроші від туристів, виплачують зарплату своїм працівникам, які, у свою чергу, використовують її для купівлі товарів і оплати послуг тощо. Цикл повторюється. Частина грошей, зібраних з туристів, використовується для сплати податків, створення накопичувального фонду та купівлі товарів і товарів з-за кордону. У цьому циклі є грошовий потік [16,с.94].

Мультиплікативний ефект туризму вказує на те, що в результаті ланцюгової реакції «витрати-доходи» дохід, отриманий від одного туриста, перевищує суму грошей, які він витрачає на проживання та товари.

Соціальний ефект від розвитку туризму в регіоні проявляється, перш за все, у створенні додаткових робочих місць у туристичній сфері, підвищенні зайнятості населення, а також стимулюванні розвитку економічно слабких регіонів.

Розвиток туристичного комплексу в регіоні та підвищення якості комплексу туристичних послуг є додатковим джерелом формування доходів територіального бюджету.

Становлення і розвиток туризму як галузі характеризується системою економічних показників, що відображають кількість і якість туристичних послуг, а також економічними показниками виробничо-обслуговуючої діяльності суб'єктів туристичного господарства.

Регіональний туристичний комплекс і розвиток туризму мають не тільки позитивний, а й негативний вплив на економічну, соціальну та екологічну складові.

Зупинимося докладніше на деяких із них і виділимо позитивні (з погляду сталого розвитку) та негативні сторони їх діяльності (табл. 1.1,1.2).

Таблиця 1.1

Позитивні аспекти діяльності складових туристичної індустрії

	Економічний вплив	Соціально-культурний вплив	Екологічний вплив
Сфера розміщення	Зайнятість та дохід для місцевого населення; ринки для місцевих товарів та послуг; створення більш сучасною інфраструктури	Запобігання міграцій, особливо коли об'єкти розміщення розташовані в віддалених та сільських районах; збереження традиційного стилю архітектури	Альтернатива іншій, більше руйнівною діяльності; охорона довколишніх природних об'єктів
Круїзи	Розширення участі у міжнародному розподіл праці	Концентрація діяльності близько терміналів	Створення фондів з дослідження та охорони природних об'єктів
Сфера розваги	Основа для початку диверсифікації місцевої економіки	Внесок у розвиток місцевих традицій	
Сфера харчування	Зростання споживання місцевих товарів; зв'язок з іншими секторами економіки (з сільським господарством та ін.)	Підтримка традиційних форм господарювання	Надання можливостей для розвитку споживання натуральних продуктів (а значить зменшення використання отрутохімікатів)
Транспорт	Стимуляція розвитку суміжних галузей; внесення до бюджету регіону різних податків та зборів	Нові можливості культурно-соціального обміну	-

Джерело: сформовано автором за матеріалами [23]

Негативні аспекти діяльності складових туристичної індустрії

	Економічний вплив	Соціально-культурний вплив	Екологічний вплив
Сфера розміщення	Збільшення вартості оренди землі; втрата економічною незалежності	Сезонність зайнятості та низький статус посад для місцевих працівників	Інтенсивне використання ресурсів, забруднення води, зростання відходів та втрата с/г земель
Круїзи	Анклавність структур; мінімум фінансових потоків приймаючій стороні (на суші)	Використання іноземних працівників	Масивне забруднення твердими відходами; використання палива зі шкідливими домішками
Сфера розваги	-	Запозичення іноземних культурних цінностей, зіткнення матеріальних та духовних інтересів. Споживче ставлення до місцевої культури – ефект «зоопарку»	Шумове забруднення; деградація природних ресурсів та ландшафтів
Сфера харчування	Зростання імпорту як загроза місцевим виробникам	Конфлікт із місцевим населенням, адже найкращі продукти пропонуються туристам	Зростання числа пластикові упаковки; навантаження на с/г у зв'язку з збільшенням споживання продуктів харчування
Транспорт	Економічна слабкість регіону через високої частки іноземної капіталу	-	Зростання переміщень створює додаткове шумовий вплив та повітряне забруднення

Джерело: сформовано автором за матеріалами [23]

Прямий, непрямий та опосередкований вплив туризму на економіку територій незаперечний. Наукові дослідження в галузі впливу туризму на

вітчизняну економіку регіонів перебувають у стадії формування та розвитку, подібні дослідження проводяться за участю Держстату, Укртуризму, регіональних туристичних адміністрацій, зусиллями вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, консалтингових компаній, а також міжнародними організаціями, що займаються проблемами туризму. Так, Всесвітня рада з туризму та подорожей (WTTC), яка об'єднує провідних фахівців у сфері туризму та подорожей та веде роботу із залучення уваги урядів до туристської галузі як пріоритетного напрямку розвитку економіки, що регулярно проводить дослідження туризму на регіональний розвиток.

Зрештою основними результуючими показниками впливу туризму є його внесок у ВВП та рівень зайнятості. Оскільки в сучасних умовах «технічна реалізація» однієї з ознак туризму – тимчасового переміщення людей з однієї локації до іншої – здійснюється шляхом використання різних видів транспортних засобів (переважно авіаційного та залізничного), логічно припустити, що одним із прямих виразів впливу туризму на соціально-економічний розвиток стане зростання показників діяльності сфери транспорту [24,с.35].

Вплив туризму на соціально-економічний розвиток проявляється також у зростанні зайнятості населення з допомогою розвитку цієї галузі. Як показують дані міжнародних організацій, сукупний внесок туризму та подорожей у зайнятість (включаючи мультиплікативні ефекти від інвестицій, ланцюжків поставок та супутніх доходів) складає 3,6% від загального рівня зайнятості населення у країнах світу (108,6 млн.). безпосередньо зайнятих у сфері туризму). При цьому в окремих регіонах світу, країнах та туристських дестинаціях даний показник значно вище.

Однак сформовані в Україні підходи та використовувані механізми розвитку туризму як джерела соціально-економічного розвитку регіонів є безсистемними та мають більшою мірою фрагментарний характер. Це проявляється і у показниках впливу туризму в Україні на соціально-економічний розвиток у порівнянні з аналогічними показниками у зарубіжних

країнах. Зокрема, невисока частка капітальних інвестицій у галузь туризму у сукупному обсязі інвестицій, не відповідає цільовим значенням частка зайнятості у туризмі у спільній зайнятості населення, недостатній внесок галузі туризму у ВРП регіонів, що володіють суттєвим туристським потенціалом.

Одним з основних факторів, що стримують зростання конкурентоспроможності туристських дестинацій регіонів на міжнародному та внутрішньому ринку інвестицій, трудових ресурсів та туристичних послуг, є недостатнє розуміння глобальних процесів сталого розвитку та ролі місцевого співтовариства у вирішенні цих задач. Слід враховувати можливості зростання туристичної галузі, потрібна підтримка регіональних та місцевих органів влади для створення позитивного інвестиційного клімату [29,с.185].

Організаційно-економічний механізм управління розвитком туристично-рекреаційного комплексу визначається безліччю чинників. Можна виділити такі фактори, як відповідно до яких можна провести аналіз рівня розвитку туристично-рекреаційного комплексу територій:

- наявність туристичних ресурсів території;
- економічна ефективність розвитку туристично-рекреаційного комплексу;
- платоспроможність місцевого населення та приїжджих туристів по різних маршрутам;
- доступність та інфраструктура забезпеченість об'єктів та ресурсів туристичного показу;
- державна підтримка розвитку туристично-рекреаційного комплексу;
- інформаційне просування рекреаційно-туристичних послуг території на регіональному, національному та міжнародному рівнях [36,с.8].

Державна підтримка формування туристично-рекреаційного комплексу муніципального утворення зон може бути надана в формі:

- субсидій;
- державних гарантій області;

- грантів;
- заставного забезпечення;
- встановлення пільгової ставки орендної плати за користування нерухомим майном, яке перебуває у державній власності регіону;
- встановлення пільгової базової ставки орендної плати за земельні ділянки, державна власність на які не розмежована, та земельні ділянки, що перебувають у державній та муніципальній власності;
- створення об'єктів транспортної та інженерної інфраструктури.

Відповідно до законодавства України органи місцевого самоврядування поселень, районів, міських округів мають право на створення умов для розвитку туризму. Це право може бути реалізовано у частині:

- сприяння у підборі земельних ділянок, що знаходяться у власності держави, для реалізації інвестиційних проектів у сфері туризму та відпочинку;
- встановлення пільгових ставок орендної плати за земельні ділянки, що надаються з метою створення об'єктів туристичної інфраструктури;
- запровадження спрощеної процедури оформлення земельних ділянок для будівництва об'єктів туристичної інфраструктури;
- надання інформаційної, організаційної та правової підтримки;
- інших форм підтримки, виходячи з можливостей та пріоритетів кожного муніципального утворення та відповідно до чинного законодавства [38,с.56].

Таким чином, потрібно формування комплексних, взаємопов'язаних механізмів використання туристичного потенціалу в Україні з підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів.

1.3. Структура туристично-рекреаційних ресурсів регіону та їх характеристика

Дослідивши теоретичну сутність туристично-рекреаційних ресурсів у ми встановили, що вони формують основу для виробництва туристичних

продуктів (надання послуг) і їх пропонування на ринку. Ці ресурси є ключовим компонентом територіальних туристично-рекреаційних систем, проте з огляду на їх призначення і характеристики вони самі формують своєрідну базову підсистему.

Структурно туристично-рекреаційні ресурси складаються із різних природних, культурно-історичних, а також соціально-економічних об'єктів і явищ, які придатні бути основою для надання туристичних послуг [39, с. 109].

Широке різноманіття туристично-рекреаційних ресурсів зумовлює необхідність їх класифікації та структуризації. На основі узагальнення класифікаційних схем, побудованих за різними ознаками, О. Любіцевою запропоновано низку підходів до класифікації цієї групи ресурсів (рисунк 1.1).

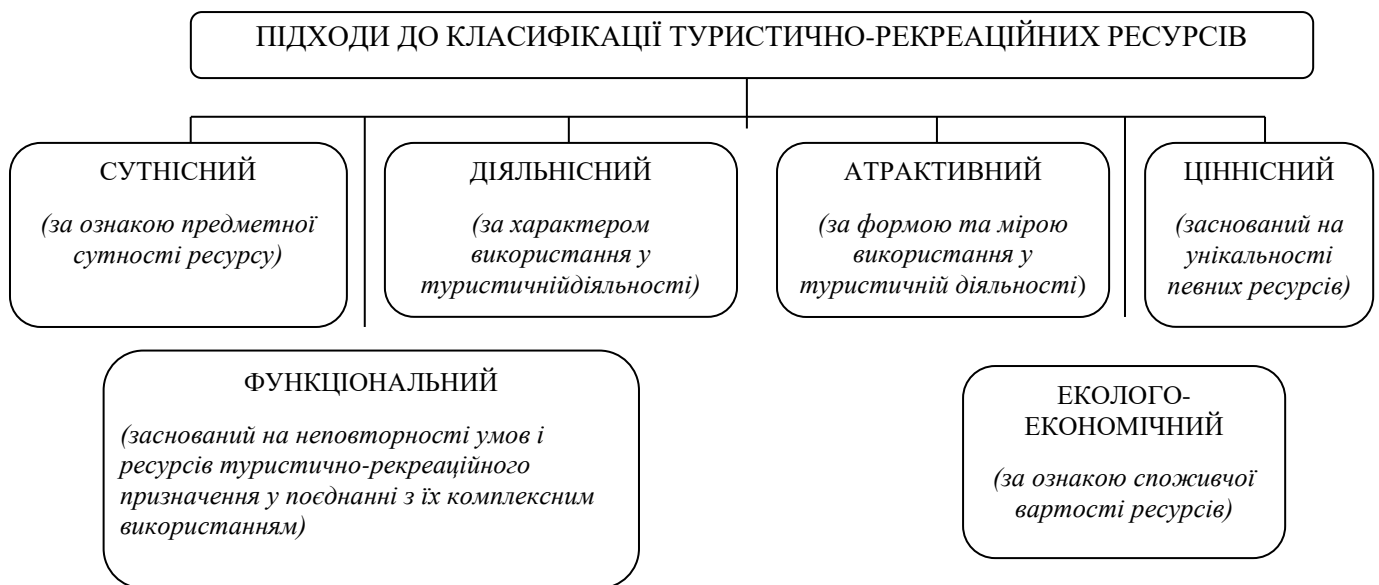

Рис. 1.1. Підходи до класифікації туристично-рекреаційних ресурсів
Джерело: побудовано автором за матеріалами [46]

Передусім, характеризуючи туристично-рекреаційні ресурси певної території, на основі яких розвивається туристична діяльність, їх слід ділити на дві категорії:

- наявні – тобто ті, що уже задіяні в процесі створення туристичного продукту;
- потенційні – які можуть бути залучені у різні види туристичної діяльності за відповідних умов (реставрації, реконструкції, розвитку інфраструктурних об'єктів, належного інформаційного та маркетингового супроводу тощо). Потенційні ресурси дають змогу розширювати пропозицію туристичних послуг, створювати нові туристичні продукти, а отже є основою розвитку туристичної сфери регіону [46,с.36].

Ще один класифікаційний підхід передбачає поділ усього комплексу туристично-рекреаційних ресурсів на безпосередні (прямі) та допоміжні (непрямі, додаткові). До першої групи належать природні та історико-культурні ресурси, які безпосередньо використовують туристи та відпочивальники. Ресурси другої групи призначені для забезпечення процесів освоєння та використання безпосередніх ресурсів. До їх складу входять матеріально-технічні, трудові, фінансові, інформаційні та інші ресурси.

Допоміжні або додаткові ресурси дослідники часто називають соціально-економічними. Водночас, бачення їх структури різними науковцями відрізняється. Деякі із них включають у цю групу лише ресурси, які належать до категорії факторів виробництва. Інші ж додають до складу соціально-економічних рекреаційно-туристичних ресурсів об'єкти туристичної інфраструктури (санаторно-курортні заклади, готелі, ресторани та інші заклади з тимчасового розміщення та організації харчування, транспортну інфраструктуру тощо). Такий підхід має місце у класифікаціях, розроблених як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями.

Компромісний варіант пропонує М. Мальська, яка зазначає, що у структурі туристично-рекреаційного потенціалу, соціально-економічні ресурси (трудові, інформаційні, управлінські, матеріально-технічні та ін.)

Формують спільну підгрупу для туристичних ресурсів та туристичної інфраструктури.

Також, у деяких структурних схемах об'єкти інфраструктури не поєднуються із факторними ресурсами, а формують окрему групу інфраструктурних ресурсів. Водночас, значна частина науковців не поділяє такої позиції і вважає, що туристична інфраструктура не належать до туристичних ресурсів, а є окремою частиною туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Аргументується це тим, що заклади інфраструктури лише забезпечують використання туристичних ресурсів, однак самі по собі не є метою туристичних подорожей. Щоправда, н. Паньків вказує на зростання ролі інфраструктурних ресурсів у класифікаціях і наголошує, що територія, яка має значні потенційні можливості використання первинних туристичних ресурсів без належного інфраструктурного забезпечення не має перспектив розвитку туризму загалом чи окремих його видів зокрема [47, с. 26].

З цією думкою певною мірою можна погодитися, якщо зважити на тенденції розвитку об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури останнього десятиліття. Справа в тому, що активні туристи, які багато подорожують уже не задовольняються стандартними однотипними умовами класичних готелів чи ресторанів і вони прагнуть нових вражень не лише від екскурсій та розваг, але й від умов проживання. Як наслідок, в умовах висококонкурентного ринкового середовища з'являються нові типи інфраструктурних об'єктів – концептуальні. Вони насамперед характеризуються оригінальною архітектурою, дизайном певного тематичного спрямування, авторським підходом до оформлення готельних номерів, формування ресторанного меню, специфічними послугами, які може отримати відвідувач.

У підсумку такі заклади стають предметом туристичної зацікавленості і навіть більше, включаються у перелік об'єктів туристичних маршрутів. Іншими словами вони набувають однієї з ключових ознак туристично-

рекреаційних ресурсів – атракційності (привабливості). У сфері сільського чи екологічного туризму садиби з їх умовами проживання та харчування також стають складовою туристичної пропозиції. Тому вважаємо, що певну частину інфраструктурних об'єктів можна віднести до категорії туристичних ресурсів, або включити їх в окрему групу – комбінованих ресурсів (ресурсів природно-територіальних туристичних закладів).

Узагальнивши різні підходи до класифікації туристично-рекреаційних ресурсів пропонуємо власне бачення їхньої структури, яке ілюструє рисунок 1.2.

Дві основні групи складають природні та антропогенні ресурси, в складі яких, у свою чергу, виділяється низка компонентів (підвидів).

Природні туристично-рекреаційні ресурси є елементами природних комплексів, що впродовж відповідного часу сформувалися на певній території. Ці комплекси та їх компоненти характеризуються відповідними властивостями: привабливістю, контрастністю, екзотичністю, чергуванням ландшафтів, унікальністю, розмірами та формами туристичних об'єктів, можливістю їхнього огляду тощо. Відповідні види рекреаційних ресурсів у складі цієї групи виокремлюють з огляду на природні умови організації відпочинку [48,с.286].

Культурно-історичні ресурси охоплюють усю сукупність культурних об'єктів (старовинних будівель, релігійних споруд, пам'ятників, мистецьких закладів), історичних місцевостей, етнографічного різноманіття. У якості туристично-рекреаційних ресурсів вони розглядаються за умови їх використання як засобів задоволення рекреаційних потреб людей (духовних, пізнавальних) впродовж певного часу. Ця група складається як з матеріальних об'єктів так нематеріальних ресурсів. Особливу їх групу складають так звані ідейно-тематичні ресурси, пов'язані із свідомою реалізацією творчих проєктів ініціативними підприємцями в рамках розвитку бізнесу, реалізації маркетингової стратегії тощо.

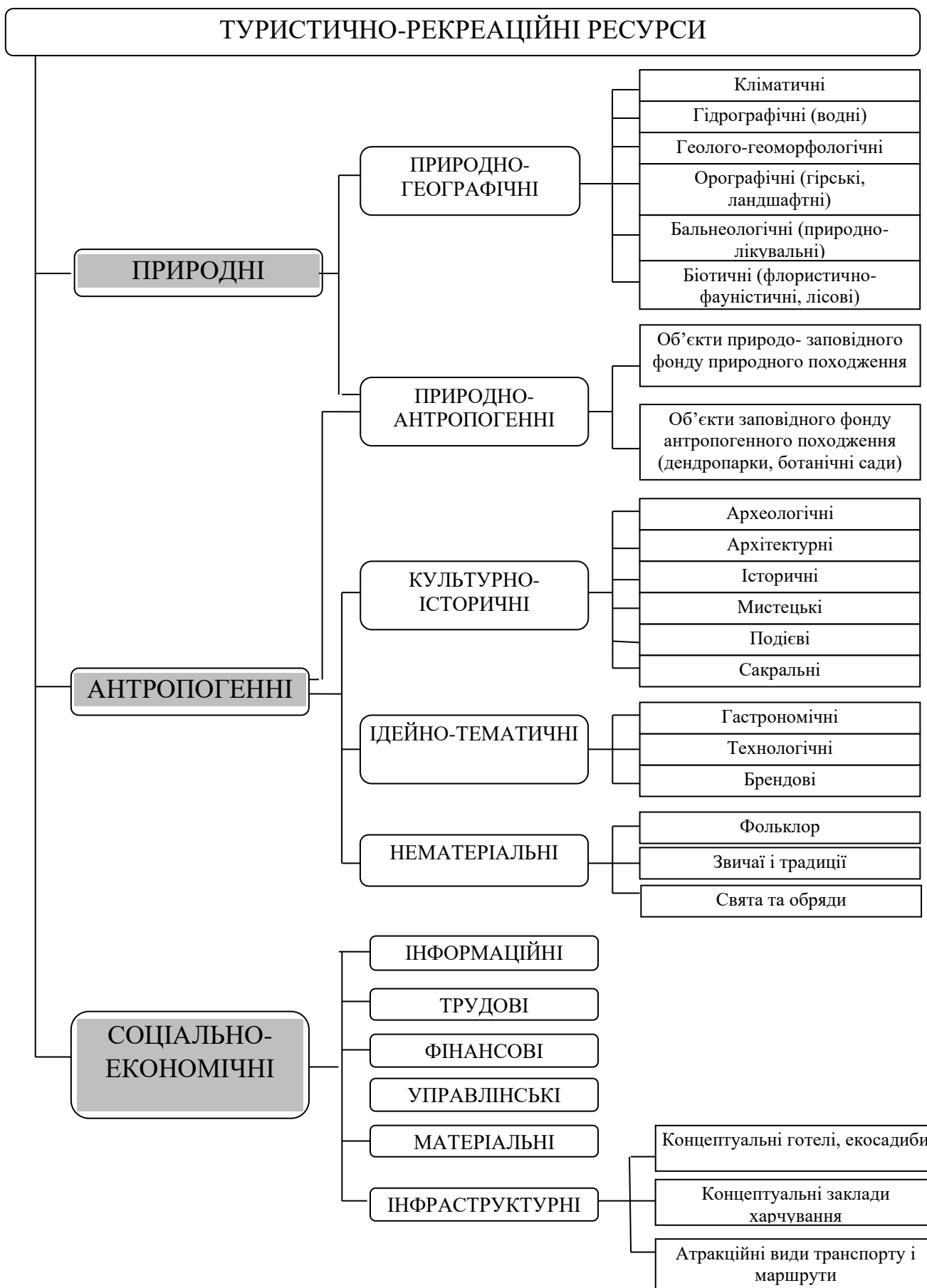

Рис. 1.2. Структура туристично-рекреаційних ресурсів

Джерело: побудовано автором за матеріалами [48]

На думку Н. Паньківа, створення ідейно-тематичних туристичних ресурсів ґрунтується на використанні різних критеріїв: тематики походження, функціонального відношення ресурсу до різних середовищ (природного, інфраструктурного, населеного пункту тощо), тоді як тематика створення ідейно-тематичних туристичних ресурсів ґрунтується на використанні різних критеріїв. виділяють різні класифікаційні групи: гастрономічні, етнографічні, події, освіта, розваги, мода, технології, покупки тощо [27, с. 97].

До складу соціально-економічних (допоміжних) ресурсів відносяться усі їх види, які забезпечують організацію і здійснення підприємницької діяльності з надання туристичних послуг, а отже супроводжують процес використання основних ресурсів. У цю групу ми також включили таку складову туристично-рекреаційного потенціалу як інфраструктурні ресурси, але лише у частині тих об'єктів, які самі по собі є ресурсами з огляду на туристичну привабливість (наприклад у м. Львові – ресторан-музей «Гасова лампа», кнайпа «Криївка», екскурсійний маршрут «Чудо поїзд», транспортні маршрути «Ретро-поїзд», «Ретро-трамвай», проєкт «Дитяча залізниця» тощо).

Співставлення характеристик двох основних складових туристично-рекреаційних ресурсів – природних та антропогенних ілюструє таблиця 1.3.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика природних і антропогенних туристичних ресурсів

Природні ресурси	Антропогенні ресурси
Атрактивність(привабливість)	
Можливість багатократного використання	
Потреба у збереженні	
Обов'язкова потреба у визначенні туристичної ємності та туристичного навантаження в процесі експлуатації	
Потреба в оцінюванні	

Здійснення виховного впливу на туристів	
Підвищений просторовий консерватизм	Відносний просторовий консерватизм
Наявність рекреаційного ефекту	Наявність пізнавального ефекту
Довгостроковий характер впливу на туристів	Короткочасний характер впливу на туристів
Здатність до самовідновлення	Відсутня здатність до самовідновлення
Сильно виражений сезонний характер використання	Сезонність використання відсутня або слабо виражена
Вільне просторово-територіальне розташування	Розташування у межах або у безпосередній близькості до населених пунктів, транспортних шляхів
Низький рівень вибіркості туристичного контингенту	Високий рівень вибіркості туристичного контингенту

Джерело: побудовано автором за матеріалами [27]

Із даних таблиці бачимо, що природні та антропогенні ресурси мають низку спільних ознак, що зумовлено їх взаємним проникненням у туристичних дестинаціях. Аналізуючи відмінні риси, передусім необхідно відзначити ефект впливу на подорожуючих. Так, використання природних ресурсів переважно забезпечує рекреаційний (оздоровчий, відновлювальний) ефект, тоді як при використанні антропогенних домінує пізнавальний (освітній, інформаційний) ефект. Додатково антропогенні ресурси характеризуються значним виховним впливом на туристів, адже глибоке пізнання історії і культури певної території дозволяє підвищити рівень патріотичного та естетичного виховання. Щоправда, останнім часом, у контексті популяризації екологічного та сільського зеленого туризму зростає виховне значення й природних ресурсів (акцент на бережливе ставлення до довкілля).

Отже, у процесі реалізації основних та додаткових функцій відбувається визначення місця туристично-рекреаційного потенціалу в

народногосподарському комплексі регіону. Крім того, якщо туристично-рекреаційний потенціал стає галуззю спеціалізації території, то це залучає у виробництво туристського продукту та інші галузі економіки. Дані процеси зміцнюють зв'язки між туристичною індустрією (галуззю) та галузями виробничої та невиробничої сфери регіону чи окремої його території. Формування туристично-рекреаційних комплексів на рівні конкретного регіону є дієвим і дуже затребуваним інструментом вирішення проблем розвитку туризму та розвитку територій. Від того, наскільки ефективно проводиться розвиток туристично-рекреаційного комплексу в регіоні, безпосередньо залежить рівень його соціального та економічного розвитку, якість життя в регіоні, туристської конкурентоспроможності, як у рамках федеральних округів, так і країни в цілому.

Висновок до розділу 1

Туристсько-рекреаційний потенціал території – це сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації туристично-рекреаційної діяльності.

Під туристично-рекреаційними ресурсами (ТРР) слід розуміти об'єкти та явища природного, природно-антропогенного та соціального походження, які використовуються або можуть бути використані для туристичної чи рекреаційної діяльності як фактор залучення людей у їхньому бажанні здійснити подорож чи відпочинок у будь-якій місцевості (території). Тому ключовим аспектом у характеристиці ТРР є їхня територіальна приуроченість та ступінь доступності для використання людьми саме як об'єктів туризму та рекреації.

Соціальний ефект від розвитку туризму в регіоні проявляється, перш за все, у створенні додаткових робочих місць у туристичній сфері, підвищенні зайнятості населення, а також стимулюванні розвитку економічно слабких регіонів.

Розвиток туристичного комплексу в регіоні та підвищення якості комплексу туристичних послуг є додатковим джерелом формування доходів територіального бюджету.

Дослідивши теоретичну сутність туристично-рекреаційних ресурсів у ми встановили, що вони формують основу для виробництва туристичних продуктів (надання послуг) і їх пропонування на ринку. Ці ресурси є ключовим компонентом територіальних туристично-рекреаційних систем, проте з огляду на їх призначення і характеристики вони самі формують своєрідну базову підсистему.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області

Історично Львівська область є стратегічно важливим регіоном України, яка посідає особливе місце в економічному, політичному та культурному житті країни. Водночас область має перспективи для туристичної та курортної галузі та залишається однією з кращих в Україні.

Територія Львівської області – унікальна своєю історико-культурною спадщиною, має мистецькі, оздоровчі, водні та ландшафтні ресурси, унікальні традиції та звичаї у поєднанні з вигідним географічним розташуванням – є чудовою базою для розвитку різноманітних видів та форм відпочинку і туризму.

Місто Лева також відоме як центр літератури, музики та театрального мистецтва. Сьогодні кількість театрів, концертних залів, творчих колективів, безліч заходів є незаперечним доказом культурного багатства цього міста. Завдяки колоритній культурі та розвиненій інфраструктурі Львів має найбільший туристичний потенціал в Україні. Цьому, безумовно, сприяє наявність кваліфікованих кадрів для задоволення попиту в культурно-туристичній сфері – понад 23 вищих навчальних заклади, 7 з яких є туристичними. За статистикою, кожне міське свято відвідує близько 15 тисяч туристів.

Львівщина багата на різноманітні природні багатства, якими завжди гордилася Україна та область зокрема. За забезпеченістю природно-рекреаційними ресурсами Львівська область посідає одне з провідних місць у державі: їх частка у природно-ресурсному потенціалі України становить близько 5,4 %.

Серед карпатських регіонів за потенціалом природних рекреаційних ресурсів він поступається лише Закарпаттю. Природний рекреаційний

потенціал цієї галузі представлений лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом, кліматом, водними та лісовими ресурсами. Значну частину регіону займають Карпати, з прекрасними ландшафтами, горами, швидкими потоками, кліматичними умовами для гірського туризму та катання на лижах у будь-яку пору року.

Особливе місце серед інших видів туризму займає гірський туризм. Дуже цікаві маршрути пролягають через Макушки, Ямельнці, Труханова. А ще Карпати славляться своїми гірськолижними курортами. Засніжені гори Славський, Тисовець, Плей, Волосянка, Орявчик, Скол, Розлуч, Турка та Верхній відомі не лише в Україні, а й за її межами.

Львівщина є однією з найбагатших областей України за кількістю та значенням пам'яток архітектури, культури та сакральності. Цей дорогоцінний скарб походить із давнього минулого. Протягом століть регіон розвинув унікальну культуру та мистецтво, поєднуючи місцеві традиції з впливом інших народів. Тут збережено дійсність, архітектуру, мистецтво, храми, звичаї, обряди та фольклор.

На території Львівщини на державному обліку перебуває 8453 пам'ятки культурної спадщини (з них 816 – пам'яток національного значення): 3755 пам'яток архітектури (з них – 794 – національного значення), 3833 пам'ятники історії (з них – 14 національного значення), 306 пам'яток монументального мистецтва (з них 5 – національного значення), 500 пам'яток садово-паркового мистецтва (з них 5 – національного значення). Саме тут розташовані 5 об'єктів, включених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а саме: Ансамбль історичного центру Львова та чотири дерев'яні церкви: церква святого Георгія XVI-XVII століття, Пресвятий Трійці 1720, Собор Пресвятої Богородиці 1838, Зіслання Святого Духа 1502. Як регіон із віковою спадщиною, Львівська область багата на наявність різноманітних музеїв, яких налічується понад півтори сотні.

Стародавні традиції на Львівщині мають театральне та музичне мистецтво. Тут створено XIX ст. перший в Україні постійний театр, першу

музичну академію, перший український Професійний театр. В області діють 10 театрів, серед яких знаменитий Львівський оперний театр – один із найкрасивіших у Європі. Область вважається найбільшою за кількістю замків. За дослідженнями вчених, тут із давньоруських до XVIII століття було зведено близько дев'яти десятків кам'яних оборонних пам'яток, значну частину яких склали замки. В області налічується 10 замків: Бродівський, Добромильський (руїни), Жовківський, Золочівський, Львівський (руїни), Олеський, Свірзький, Старосільський, Підгорецький та Поморянський. Сьогодні Олеський замок є найпопулярнішим туристичним об'єктом за межами Львова. Олеський, Підгорецький, Золочівський, Свірзький, Жовківський замки об'єднані у популярний туристичний маршрут «Золота підкова Львівщини». Туристичним дивом Львівщини вважається замок-фортеця «Тустань» (X-XIII ст.) археології, архітектури та природи, яка не має аналогів у Європі.

Зацікавленість у відвідуванні Львівщини з діловою метою посилюється його привабливістю як туристичний регіон. Тісно поєднавши економічний потенціал з унікальною природою та культурою, Львівщина стає відомим центром зустрічей, візитів, форумів, виставок, конгресів, фестивалів, мистецьких та спортивні свята. Події різних напрямків та стилів формують і затверджують туристично-привабливий образ Львівщини як в Україні, так і за її межами.

Оцінку природно-рекреаційних ресурсів Львівської області здійснимо в розрізі окремих їх окремих груп, зокрема природно-географічних та природно-антропогенних.

Характеризуючи склад туристичних ресурсів Львівської області, відзначимо, що частка її природно-рекреаційного потенціалу сумарному природно-ресурсному потенціалі України становить 5,377 %. В межах Західного регіону України, Львівщина за обсягом природно-рекреаційних ресурсів поступається лише Закарпатській області.

Основні характеристики природно-рекреаційного потенціалу Львівської області в розрізі окремих видів ресурсів наведено у таблиці 2.1

Таблиця 2.1.

Характеристики окремих видів природно-географічних ресурсів
Львівської області

Назва показника	Кількісне значення показника	Примітки
<i>Орографічні ресурси</i>		
Протяжність гірських хребтів у довжину, км	60	
Протяжність гірських хребтів у ширину, км	65	
Найвища точка території гірської частини, м	1405	г. Пікуй
Найвища точка території рівнинної частини	471	г. Камула
<i>Водні ресурси</i>		
Кількість річок	8950	Річки області входять до складу 4 водних басейнів: Дніпра, Дністра, Західного Бугу, Сяну.
в т.ч. протяжністю до 10 км	8756	
протяжністю до 10-50 км	176	
протяжністю до 50-100 км	16	
протяжністю більше 100 км	3	Стрий, Дністер, Західний Буг
Загальна протяжність річок, км	16343	
Кількість водосховищ	20	
Кількість родовищ мінеральних підземних вод	60	Експлуатується 21 родовище
Кількість джерел лікувальних мінеральних вод	200	
Загальний добовий дебіт джерел мінеральних вод м ³ /добу	5400	
<i>Кліматичні ресурси</i>		
Середньорічна кількість опадів, мм	600-1000	(показник на рівнинах і в горах)
Середня температура липня, °С	+12*...+18	*в горах
Середня температура січня, °С	-5...-6,5	
<i>Лісові ресурси</i>		
Площа лісового фонду, тис. га	694,7	Основна частина лісових ресурсів сконцентрована на півночі області та в зоні Карпат
Площа територій, вкритих лісом, тис. га	623,0	
Середня лісистість території, %	31,8	

Джерело: складено автором за даними [2]

Однією із головних природно-рекреаційних цінностей Львівської області є наявність у її південно-західній частині гірських хребтів Українських Карпат. В межах області гірські масиви поділені на чотири природні райони: Верховинський вододільний хребет, Стрийсько-Сянська

верховина, Сколівські Бескиди, Верхньодністровські Бескиди. Вони характеризуються мальовничими природними ландшафтами, що визначають формування певних туристичних дестинацій, зокрема, таких як «Скелі Довбуша», скельний комплекс Тустані, гірські водоспади «Кам'янка» та «Гуркало», гора Пікуй та інші. Також, популярністю туристів користуються мальовничі хребти гірських вершин Парашки (1271 м), Явірника (1123 м), Тростяну (1235 м). Місцевість надзвичайно приваблива для активного туризму як влітку (піхотидний, кінний, велотуризм), так і взимку (гірськолижний). Зазначимо, що на території Львівщини знаходиться більшість популярних гірськолижних курортів: «Захар Беркут», «Плай», «Славсько», «Тростян», «Погар», «Буковиця».

Окрім того, орографічні ресурси наявні і в інших частинах області – в межах Передкарпатської, Подільської та Волинської височин. Сьогодні ці ресурси також активно освоюються для розвитку активного туризму. Зокрема, найсвіжішими прикладами є створення гірськолижного витягу у с. Майдан на базі відпочинкового комплексу «Чарівні озера» (Яворівський район), лижного комплексу «Казкова поляна» (Стрийський район), пішотидні маршрути до г. Камула – найвищої вершини горбистого пасма Гологори (Львівський район), скельно-печерного монастиря у с. Крехів (Яворівський район), гроту «Прийма» (Стрийський район), г. Високий замок (м. Львів).

Водні ресурси регіону представлені розвинутою річковою системою, водосховищами, ставками і озерами, а також родовищами підземних вод. Загалом, в області налічується майже 9 тисяч річок, загальною протяжністю 16,3 тис. км. Водночас, 97% усіх річок є невеликими (довжиною до 10 км). Середня густота річкової сітки в басейні Західного Бугу становить - 0,35 км/км², у басейні Дністра від 0,7 км/км² (Передкарпаття) до 1,5 км/км² (Карпати).

Найбільш придатними для водних видів відпочинку, оздоровлення і туризму є річки Західний Буг, Дністер, Свіча, Стрий, а також окремі штучні водойми в околицях м. Львова та у Яворівському районі.

Важливою складовою водних ресурсів Львівської області є родовища мінеральних підземних вод. Частина із них завдяки своїм унікальним властивостям використовується в лікувальних цілях і є основним продуктом у сфері оздоровчого туризму та санаторно-курортного лікування. Це зокрема, мінеральні води Моршинського, Трускавецького, Шклівського, Великолюбінського, Немирівського джерел.

Також відомими родовищами мінеральних вод на території Львівщини, які не характеризуються специфічними компонентами і властивостями є джерела, розташовані на території населених пунктів Олесько (дебіт - 220 м³/добу), Балучин (158 м³/добу), Новий Милятин (138 м³/добу), Солуки (86 м³/добу). Загальний прогнозний запас цих вод складає близько 27 тис. м³/добу [18]. Зазначимо, що лікувальні мінеральні води, у сукупності з лікувальними грязями, соляними шахтами, озокеритом формують окрему категорію туристично-рекреаційних ресурсів – бальнеологічні.

Львівщина є унікальним регіоном у контексті забезпечення цим видом ресурсів. Промовистим є факт, що із восьми типів мінеральних вод, які використовуються у бальнеологічних цілях, на теренах Львівської області наявні сім. Лікувальні торф'яні грязі (загальним запасом 462 тис. м³) знаходяться у Немирові, Моршині, Великому Любіні, Шклі, озокеритове родовище (єдине у світі) – у м. Борислав (Дрогобицький район). На базі цих ресурсів функціонують відомі в Україні та за кордоном курорти – у м. Трускавець, смт. Східниця, м. Моршин, смт. Немирів, смт. Великий Любінь, смт. Шкло, інфраструктурний комплекс яких охоплює 133 санаторно-курортні заклади (санаторії, пансіонати, бальнеолікарні, грязелікарні, табори відпочинку), понад 80 готельних закладів та близько 500 приватних садиб, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму.

Основні характеристики джерел мінеральних вод, як основної складової бальнеологічних ресурсів ілюструє таблиця 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика джерел мінеральних вод бальнеологічних курортів
Львівської області

Бальнео курорт	Район розміщення	Добовий дебіт, м ³ /добу	Річний запас, м ³ /рік	Прогнозний ресурс м ³ /добу	Кількість джерел	Тип води
Трускавець	Дрогобицький	47,2	17155	>5000	25	гідрокарбонатна кальцієво – магнеєва слабо мінералізована (тип «Нафтуса»)
Східниця	Дрогобицький	64,6	23579	...**	38	гідрокарбонатно-сульфатна або сульфатно-хлоридна натрієво-магнеєва
Моршин	Стрийський	79,0	28835	600 (лікувальних розсолів)	...**	сірководнева сульфатно-гідрокарбонатно-кальцієва тип «Миргородська»
Великий Любінь	Львівський	57,6	21024	...**	...**	сірководнева сульфатно-кальцієва (для купелей) та гідрокарбонатно-натрієво-кальцієва (тип «Нафтуса»)
Немирів	Яворівський	320	116800	...**	6	
Шкло	Яворівський	5,0	1825	...**	...**	

Джерело: складено автором за даними [2]

** ...- інформація відсутня

Мінеральні води застосовуються для широкого переліку лікувально-профілактичних процедур, що застосовуються у вигляді ванн, інгаляцій, душів, промивання зрошування, і звичайно - для пиття.

У санаторіях одного із найстаріших європейських курортів – Трускавця, використовують для лікування води із підвищеним вмістом різних елементів – заліза, бромю, йоду, радону, а також лікувальні грязі та озокерит, запаси яких є досить великими. Загалом, на базі санаторно-курортних закладів створено

умови для профілактики й лікування хвороб серцево-судинної та нервової систем, шлунково-кишкового тракту, опорно-рухового апарату, органів дихання.

Наявність умов для санаторно-курортного лікування та відпочинку є вагомим конкурентним перевагою туристичної сфери Львівщини, що визначає пріоритети розвитку економічної діяльності та підприємництва у регіоні. В останні роки збільшилася кількість оздоровниць та СПА-курортів найвищого європейського рівня.

Окрім мінеральних, окремі джерела підземних вод використовуються як основа релігійного туризму і багато паломників теж їх вважають цілющими. Це зокрема, джерела у селах Заглинна, Раковець, Плугів, Урич, «Джерело Матері Божої» (м.Моршин).

У контексті санаторно-курортного лікування та розвитку рекреаційного-оздоровчого туризму бальнеологічні ресурси органічно поєднуються із кліматичними.

Як уже було зазначено, клімат на території Львівщини досить м'який, із середньодобовими температурами влітку $+17-18^{\circ}\text{C}$, взимку $-4...-6^{\circ}\text{C}$. Кліматичні параметри значною мірою зумовлює домінування західних та північно-західних вітрів, які приносять часті опади (влітку зливи та затяжні дощі, взимку – потужні снігопади). Середньорічна температура повітря на території області коливається в межах $5,2-8,0^{\circ}\text{C}$. Амплітуда річних коливань – від $20,7$ до 23°C . Постійна зміна потоків повітряних мас зумовлює нестійку погоду, особливо навесні та наприкінці осені. Восени та взимку частими є періоди потепління. Сніговий покрив нестійкий на рівнинних територіях, однак на гірських вершинах може триматися до кінця весни(табл.2.3).

Важливу рекреаційну та оздоровчу функцію виконують також лісові ресурси, які є складовою біотичних ресурсів. Львівщина характеризується високим рівнем лісистості території. Вона складає $31,8\%$ при середньому показнику по Україні 16% . Площа регіонального лісового фонду ($694,7$ тис.

га) становить 8% усіх лісів України. Основні лісові масиви сконцентровані в районі Карпат та у північній частині області (рисунок 2.1).

Таблиця 2.3

Температура повітря та опади в Львівській області

Показник	Січ.	Лют.	Бер.	Квіт.	Трав.	Черв.	Лип.	Серп.	Вер.	Жовт.	Лист.	Груд.	Рік
Абсолютний максимум, °С	14,9	17,7	22,4	28,9	32,2	34,1	36,3	35,6	34,5	25,6	21,6	16,5	36,3
Середній максимум, °С	0,2	2	7	14,5	19,5	23	24,7	24,5	19	13,2	6,8	1,5	13
Середня температура, °С	-2,7	-1,5	2,5	9	13,8	17,3	19	18,5	13,5	8,4	3,3	-1,3	8,3
Середній мінімум, °С	-5,7	-4,8	-1,4	3,8	8,4	12	13,7	13,2	8,7	4,4	0,4	-4,1	4,1
Абсолютний мінімум, °С	-28,5	-29,5	-25	-12,1	-5	0,5	4,5	2,6	-3	-13,2	-17,6	-25,6	-29,5
Норма опадів, мм	45.5	47.7	48.1	51.9	93.4	86.3	96.2	72.5	69.9	56.6	49.7	49.5	767.3

Джерело: складено автором за даними [2]

Природна зона Малого Полісся характеризується переважанням соснових і сосново-дубових лісів, Розточчя – соснових і буково-соснових, Подільська височина - буково-дубових та грабово-дубових, Передкарпаття – дубово-буково-ялицевих, Карпати – букових, ялицево-букових, ялицевих і ялинових лісів.

Особливе місце у структурі лісових ресурсів займають об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ), до яких відносяться національні парки, природні заповідники та заказники. Адже, згідно норм Закону України «Про природно-заповідний фонд України», національні природні і регіональні ландшафтні парки є не лише природоохоронними, але й рекреаційними та культурно-освітніми установами. Законом передбачено виокремлювати

спеціальні зони (стаціонарної та регульованої рекреації) для забезпечення розвитку різних видів активного туризму (пішохідного, гірського велотуризму, кінного туризму, «фотосафарі»). Згідно описаної нами класифікації об'єкти природно-заповідного фонду належать до категорії природно-антропогенних туристично-рекреаційних ресурсів, які мають природне чи антропогенне походження.

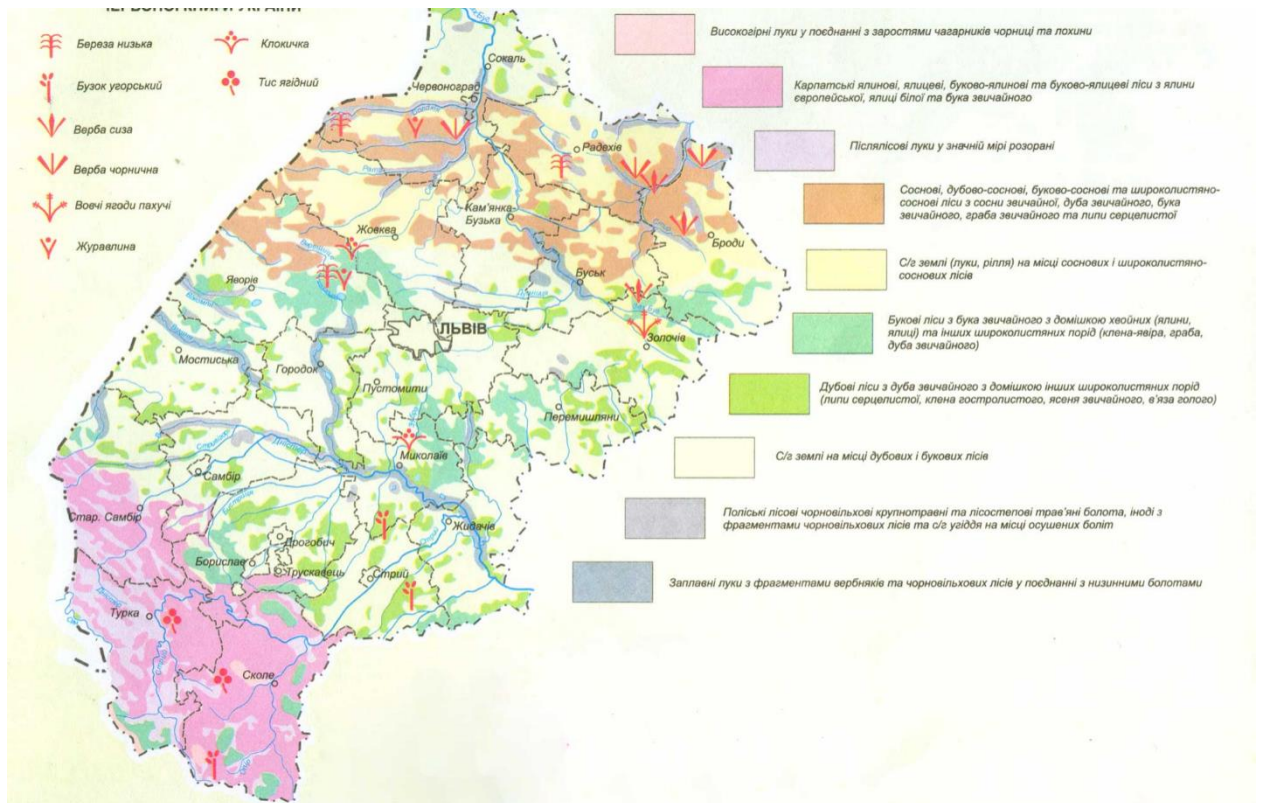

Рис. 2.1. Карта рослинного світу Львівської області

Джерело: [2]

Загалом у Львівській області знаходяться:

- 1 природний заповідник «Розточчя»;
- 5 національних природних парків – «Бойківщина», «Сколівські Бескиди», «Королівські Бескиди», «Яворівський», «Північне Поділля»;
- 5 регіональних ландшафтних парків – «Равське Розточчя», «Верхньодністровські Бескиди», «Знесіння», «Надсянський», «Стільське Горбогір'я»;
- 78 заказників;

- 201 пам'ятка природи національного та місцевого значення;
- 37 заповідних урочищ;
- 68 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва;
- 3 ботанічні сади та 5 дендрологічних парків (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	2017 р.		2019 р.		2021 р.		Зміна, %	
	к-сть	площа, га	к-сть	площа, га	к-сть	площа, га	к-сті	площі
Природні заповідники	1	2084,5	1	2084,5	1	2084,5	100	100
Національні природні парки	3	58350,5	4	70590,5	5	79587,52	166,7	136,4
Регіональні ландшафтні парки	5	56288,9	5	56440,68	5	56440,68	100,0	100,3
Заказники загальнодержавного значення	9	3303,0	9	3303,0	10	3323,0	111,1	100,6
Заказники місцевого значення	35	27771,34	66	31834,69	68	31839,6	194,3	114,6
Заповідні урочища	48	6502,4	37	2822,7	37	2823,3	77,1	43,4
Пам'ятки природи загальнодержавного та місцевого значення	189	2834,19	199	2944,8	201	2940,56	106,3	103,8
Ботанічні сади	3	42,7	3	42,7	3	42,7	100,0	100,0
Дендрологічні парки	2	64,0	5	67,44	5	67,44	250,0	105,4
Зоологічні парки	1	5,9	1	5,9	1	5,9	100,0	100,0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	62	881,83	63	882,66	68	980,61	109,7	111,2
Разом	358	158129,37	392	171114,2	404	180235,8	112,8	114,0

Джерело: складено автором за даними [2]

Дані таблиці свідчать про позитивну динаміку площ природно-заповідних територій та окремих об'єктів ПЗФ. Загальна площа природно-заповідного фонду Львівщини з 2017 р. зросла на 14,0%, і склала у 2021 р. 180,2 тис. га, що становить 7,95% площі області. Кількість об'єктів та територій ПЗФ збільшилася на 12,8% - із 358 до 404.

Рис. 2.2. Структура площі об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області, 2022 р.

Джерело: складено автором за даними [2]

Основу рекреаційного потенціалу природно-заповідного фонду Львівщини складають національні природні парки, площа яких становить – 44,2% та регіональні ландшафтні парки (31,3%). Саме на території цих парків знаходиться велика кількість туристичних дестинацій, які сприяють розвитку екологічного, культурно-пізнавального, сільського, активного, релігійного туризму практично у всі пори року.

Крім того, наявні матеріально-технічні ресурси заповідника “Розточчя” і національних природних парків створюють передумови для використання фітотерапевтичних форм оздоровлення і лікування людей.

Водночас, на місцевому рівні значну рекреаційну роль відіграють міські парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендрологічні парки ботанічні

сади ЛНУ ім. І. Франка та Національного лісотехнічного університету України.

Необхідно зазначити, що Львівська область з кожним роком стає все більш привабливою для споживачів рекреаційних послуг, розвитку оздоровчого туризму і для санаторно-відпочинкового бізнесу. У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси відпочинку і туризму і 30% – на ресурси санаторно-курортного лікування. Завдяки унікальному природно-рекреаційному потенціалу активно відбувається процес інтеграції сфери лікування, оздоровлення та відпочинку Львівщини у європейську та світову відпочинково-оздоровчу індустрію.

2.2. Моніторинг розвитку туризму в Львівській області

Забезпечуючи приплив коштів, збільшуючи доходи підприємств туризму та її працівників, розвиваючи господарську діяльність регіону, спрямовану на туристів та місцеве населення, туризм, як сучасна галузь світового господарства, здійснює взаємозв'язок соціальної та економічної сфер. З соціальної сторони туризм, як багатопланова та активна форма відпочинку, сприяє повному та всебічному оновленню сил і внутрішніх ресурсів людини, витрачених на виробництві та у побуті, підвищує рівень життя населення туристських регіонів, тим самим збільшуючи рівень платоспроможності потенційних споживачів та попиту на туристичні послуги. Ці критерії належать до економічної сфери туризму.

Різноманітність підходів до моніторингу проілюстровано різними визначеннями, у яких він використовується для різних сфер діяльності та які даються йому у різних наукових публікаціях.

Моніторинг – (від лат. monitor – застерігаючий) – це технологія спостереження та аналізу змін об'єкта управління, що характеризується сталістю, регулярністю здійснення протягом усього управлінського циклу.

Моніторинг – безперервне спостереження за економічними об'єктами, аналіз їх діяльності як складова управління.

Моніторинг туристської сфери спрямований на систематичне спостереження за станом туристичної індустрії, проведення якісної та кількісної оцінки процесів, що відбуваються на основі певної системи показників, а також для прогнозу та динаміки процесів розвитку туристської сфери з метою продуктивного та ефективного управління ними.

Моніторинг дає можливість у динаміці відстежувати тенденції розвитку туристичного ринку та оперативно вносити зміни у розроблені програми та плани розвитку індустрії туризму, а також виробити рекомендації щодо їх коригування, підвищити результативність управління туристичною галуззю.

Отже, до головних цілей проведення моніторингу у туристичній галузі відносять: постійне та систематичне відстеження соціально-економічних змін у галузі, своєчасне виявлення змін, що відбуваються, аналіз факторів, що впливають на стан галузі, що вивчається, своєчасне попередження можливих несприятливих явищ та ризиків, виявлення проблем, розробка та впровадження заходів щодо їх вирішення, планування та прогнозування напрямів розвитку аналізованої сфери.

Таким чином, в першу чергу проаналізуємо кількість суб'єктів туристичної діяльності за видами туристичної діяльності, які функціонують у Львівській області в табл.2.5.

Таблиця 2.5

Розподіл суб'єктів туристичної діяльності за видами діяльності

	2019	2020	2021	2022
Усього	230	279	272	221
туроператори	60	68	62	52
турагенти	115	145	149	72
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	55	66	61	13

Джерело: складено автором за даними [2]

Таким чином, відповідно до наведених даних кількість підприємств, що працює у сфері туризму зросло у період з 2019 по 2020 рік на 49 одиниць, натомість у період з 2021 по 2022 рік їх кількість значно зменшилась, а саме на 51 одиницю. Така ситуація пов'язана з початком повномасштабного вторгнення росії на Україну. Туристична галузь у 2022 році дуже сильно постраждала від неможливості функціонування та закритті неба.

Якщо досліджувати у розрізі працівників туристичної сфери, то на ринку Львівської області більшість підприємств представлені турагентами, а саме найбільша їх кількість була зафіксована у 2021 році – 149 одиниць, до 2022 року цей показник зменшився до 72 підприємств.

Туроператорів у Львівській області також доволі багато, найбільша їх кількість зафіксована у 2020 році – 68 підприємств, до 2022 року їх кількість зменшилась незначно, лише до 52 одиниць.

Також у Львівському регіоні дуже поширений внутрішній екскурсійний туризм. Суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність найбільше було зафіксовано у 2020 році – 66 організацій, до кінця 2022 року ця кількість значно зменшилась та на кінець року їх залишилось лише 13 одиниць.

Далі доцільно дослідити місце розташування основної частини туристичних підприємств. Цю інформацію відображено на рис.2.3.

Отже, відповідно до статистичних даних найбільша кількість туристичних підприємств знаходиться безпосередньо у місті Львів – 60 %, у Трускавці розміщено ще 14 % організацій, трошки менше у Дрогобичі – 4 %, у Пустомитівському районі – 3 %. По іншим регіонам розміщені ще 19 % туристичних підприємств.

Систематичне проведення моніторингу туристської діяльності дасть повну картину соціально-економічного розвитку туристської сфери, що дозволить забезпечити достовірною інформацією державні органи, інвесторів, зацікавлені у ній фірми, простих споживачів туристичних послуг. Таке прогнозування дозволить визначити основні тенденції розвитку галузі, більш раціонально витратити бюджетні кошти та розвивати сферу туризм у цілому.

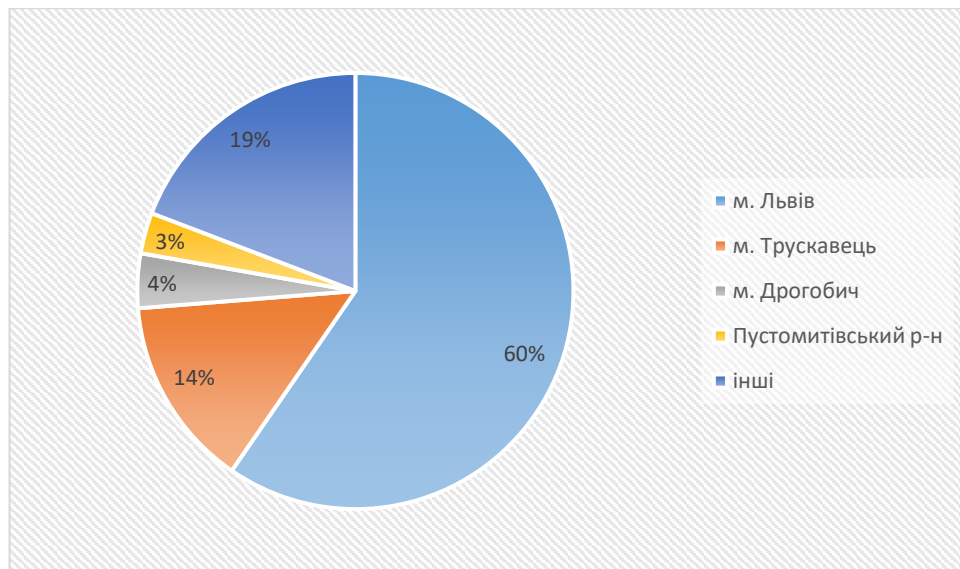

Рис.2.3. Розподіл суб'єктів туристичної діяльності за містами і районами у 2021 році, у % до загальної кількості суб'єктів

Джерело: складено автором за даними [2]

В подальшому проаналізуємо кількість готелів та аналогічних засобів розміщування у Львівській області в табл.2.6.

Таблиця 2.6

Основні характеристики готелів та аналогічних засобів розміщування

	2000	2010	2015	2020	2021	2022
Кількість закладів, одиниць	55	100	159	228	250	272
Кількість номерів, одиниць	2526	3927	5359	6051	7358	7737
Житлова площа, тис. м ²	40,9	77,1	117,5	...	167,6	185,2
Одноразова місткість, тис. місць	4,9	8,7	11,9	12,6	15,4	16,2
Кількість розміщених, тис. осіб	164,3	237,3	353,2	396,2	471,0	493,2
Коефіцієнт використання місткості	0,19	0,18	0,20	0,18	0,22	0,22

Джерело: складено автором за даними [2]

Відповідно до наведених у таблиці даних бачимо, що кількість закладів розміщення у 2022 році зростає. В першу чергу це пов'язане зі збільшенням кількості біженців та переселенців у цей регіон. Відсутність житла потребувала закладів розміщення, тому ті заклади, які перебували на ремонтах або були тимчасово закриті у екстреному порядку відкривали свої двері.

Таким чином у 2022 році було 272 закладів розміщення у Львівській області, в порівнянні з 2000 роком, коли їх кількість складала лише 55 одиниць.

У 2022 році готелі та інші заклади розміщення могли предоставити 16,2 тис. місць. Відповідно до статистичної інформації у 2022 році було розміщено 493,2 тис. осіб.

Далі проаналізуємо туристичні потоки, організовані суб'єктами туристичної діяльності Львівської області у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Туристичні потоки, організовані суб'єктами туристичної діяльності
Львівської області**

Рік	Обслуговано туристів	У тому числі			Обслуговано екскурсантів
		в'їзних (іноземних) туристів	виїзних туристів	внутрішніх туристів	
2017	118811	23759	28547	66505	64913
2018	153939	9894	102340	41705	56045
2019	128709	12955	81000	34754	17974
2020	124013	19033	63706	41274	33508
2021	188520	16162	131530	40828	22184
2022	92128	2015	61465	28648	26901

Джерело: складено автором за даними [2]

Якщо аналізувати безпосередньо туристичні потоки, то у 2022 році їх кількість скоротилась у 2 рази. Найбільший потік туристів спостерігався у

2021 році – 188520 осіб, натомість у 2022 році ця кількість зменшилась до 92128 осіб. Наочно зобразимо дані показники на рис.2.4.

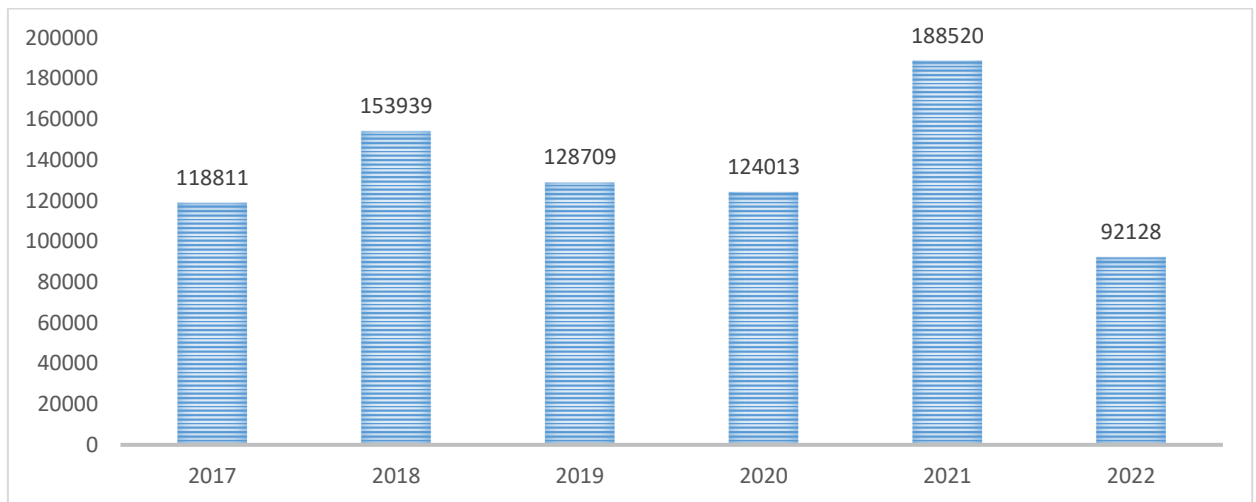

Рис.2.4. Туристичні потоки, організовані суб'єктами туристичної діяльності Львівської області

Отже, відповідно до наведених на рисунку даних спостерігаємо різке скорочення туристів у Львівській області.

Далі доцільно проаналізувати цілі поїздок до Львівської області. Цю інформацію наведемо у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Розподіл туристів за метою поїздки

	2019	2021	2022
Усього	124013	188520	92128
службова, ділова, навчання	1580	953	84
дозвілля, відпочинок	97990	160026	74168
лікування	23738	26152	17399
спортивний туризм	296	812	363
спеціалізований туризм	83	91	–
інше	326	486	114

Джерело: складено автором за даними [2]

Таким чином, як уже було сказано кількість туристів у 2022 році значно зменшилась. Якщо говорити у розрізі цілей поїздки то найбільше туристів прибувало у Львівську область з метою відпочинку – 74168 осіб. Також доволі велика кількість приїздили з лікувальною метою, адже на території області є багато лікувальних санаторії. 84 особи відвідали Львівську область у службових справах, ще 363 особи приймали участь у спортивних змаганнях. По іншим причинам Львівську область відвідало ще 114 осіб.

В порівнянні з іншими роками ситуація залишилась без змін. У 2021 та 2020 роках кількість відпочиваючих була основною у загальній кількості туристів.

Відмітимо, що окрім внутрішніх туристів, Львівську область відвідують і іноземці, тому доцільно було проаналізувати кількість туристів, які в'їхали в Україну з туристичною метою відвідування саме Львівської області у табл.2.9.

Таблиця 2.9

Розподіл іноземних туристів за країнами їх громадянства (в'їзні туристи)

	2020	2021	2022
Усього	19033	16162	2015
Австрія	147	177	109
Азербайджан	1362	1423	650
Білорусь	3093	2970	211
Ізраїль	39	35	3
Італія	50	11	2
Казахстан	276	280	13
Молдова	268	235	182
Німеччина	2268	860	40
Польща	2569	2248	144
Російська Федерація	5819	6619	20
США	147	173	115
Туреччина	1	94	14
Туркменістан	205	125	28
Угорщина	26	2	–

Узбекистан	170	115	15
Франція	111	27	–
інші країни	2482	768	123

Джерело: складено автором за даними [2]

Відповідно до наведених статистичних даних кількість іноземних туристів у 2022 році значно скоротилась, адже у 2022 році Львівську область відвідало 16162 туриста, а у 2022 році лише 2015 осіб. Основну частку туристів складають туристи з Азербайджана – 650 осіб, з Білорусі Львівську область відвідало – 211 туриста, з Молдови ще 182 особи, з Польщі – 144 особи, з США до Львівської області потрапило 115 туриста.

Таким чином, проведений моніторинг стану туристичної галузі в Львівській області необхідний, насамперед, з позицій отримання реальної картини стану галузі, динаміки її розвитку та досяжності цільових орієнтирів, передбачуваних стратегій розвитку, оцінки ризиків та загроз для подальшого поступального розвитку.

2.3. Географія туризму в Львівській області

В сучасних умовах чільне місце у формуванні потенціалу займає туризм і рекреація в Львівській області. Тому галузь туризму та відпочинку є провідною та найбільш прибутковою в області. Враховуючи особливості досліджуваної території, слід зазначити, що туристично-рекреаційна галузь області досягла значних успіхів завдяки вигідному географічному розташуванню, багатими природними ресурсами та історико-культурним потенціалом. Більше 4000 пам'яток історії та культури, більшість з них у Львові, культурній столиці України.

В Львівській області поширені майже всі види туризму, адже вся територія Львівської області проходить від рівнин до гір. Рельєф області відображений на рисунку 2.5.

Таким чином, відповідно до наведеного рисунку північна частина області представлена рівниною, а південна більш гірськими територіями. По території всієї області дуже поширений пішохідний туризм, спортивний туризм, зелений туризм, лікувальний туризм та багато інших видів. Володіючи прекрасними водними ресурсами по території Львівської області також поширення набуває і водний туризм, проводяться сплави по річкам.

Доцільно визначити основні туристичні маршрути Львівської області та дати їм характеристику. Дану інформацію відобразимо у таблиці 2.10.

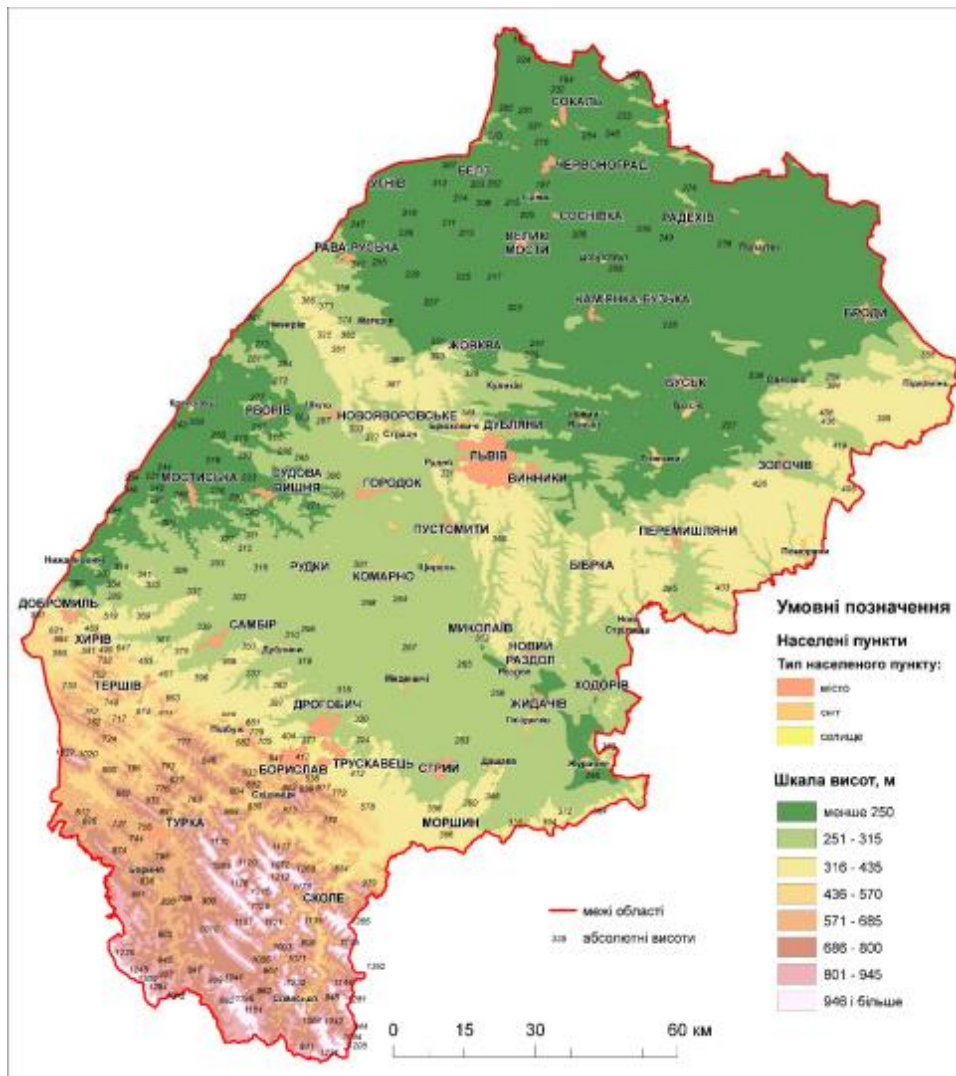

Рис.2.5. Рельєф Львівської області

Джерело: [19]

Основні туристичні маршрути Львівської області

Маршрут	Географія маршруту	Протяжність, км
Золоте кільце Бойківщини	Турка – Розлуч – Самбір-Кульчиці – Нагуєвичі – Східниця – Урич – Сколе – Тухля – Нижні Ворота (Закарпаття) – Воловець (Закарпаття) – Міжгір'я (Закарпаття) – оз. Синевір (Закарпаття) – Болехів (Івано-Франківщина) – Моршин – Стрий – Дрогобич – Трускавець – Східниця – Турка	534
Руський путь – прадавній шлях через Карпати	Самбір – Стрілки – Лімна – Вовче – витік р. Дністер – Розлуч – Турка – Бориня – Комарники – Либохора – перевал "Руський путь" – долина р. Латориця	80
Ужоцький перевал – "ворота" у Закарпатську область	Верховинський Вододільний хребет (до г. Пікуй) – Гусне	75
Фортеця Тустань – цікава природна атракція IX–XVI ст	Розлуч – Явора – Свидник – Ясінка – Кіндратів – Головське – Східниця – Урич	60
Маківка – гора невмирущої слави Українських січових стрільців	Розлуч – Турка – Ільник – Багнувате – хребет Високий Верх – Козева – Половецьке – г. Маківка	50 – 55

Джерело: складено автором за даними [14]

Таким чином, на території Львівської області головними є п'ять маршрутів. Найдовший маршрут сягає майже через всю область та складає 534 км.

Львівська область дуже пишається своїми бальнеологічними ресурсами, чим притягує значну кількість туристів на лікування. Таким чином у Львівській області дуже поширений лікувальний туризм.

Усього у санаторно-курортних закладах оздоровилося 224,8 тис. осіб, що менше на 10,4% порівняно з попереднім оздоровчим періодом. Упродовж 1-2 днів відпочили 7,5 тис. осіб (на 13,2% більше, ніж у 2021/2020 році). Серед них, оздоровилися 26,1 тис. дітей віком до 17-ти років, у тому числі влітку 2021 року – 9,9 тис. Позитивним в організації санаторно-курортного відпочинку є збільшення кількості іноземних громадян, які оздоровлюються на території Львівщини (з 24 тис. осіб у 2000 році до 34,7 тис. осіб у 2021 році), порівняно з 2020 роком їх кількість збільшилася на 3,2 тис. осіб (10,3%). Серед оздоровлених іноземців, в основному, громадяни країн минулого СНД – 31,9 тис. осіб, а також Німеччини та Польщі – відповідно 1,2 тис. та 0,9 тис. осіб.

Таблиця 2.11

Основні показники санаторно-курортних (оздоровчих) закладів

	2017	2018	2019	2020	2021
Санаторії та заклади відпочинку (без одно-дводенних)	127	118	112	106	102
у них ліжок, тис.	22,8	21,4	19,5	18,6	18,3
санаторії	49	50	51	47	47
у них ліжок, тис.	18,2	17,3	16,7	15,8	15,6
пансіонати з лікуванням	27	16	11	10	9
у них ліжок, тис.	1,7	1,5	0,7	0,6	0,6
санаторії-профілакторії	10	7	8	8	8
у них ліжок, тис.	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4

Джерело: складено автором за даними [2]

Основою перспективного розвитку оздоровчого туризму у Львівській області є найбільші бальнеологічні курорти:

Трускавець – бальнеологічний курорт, має одну з найкращих та розвинених інфраструктур. Трускавець відомий далеко за межами України завдяки різноманітності мінеральних вод. Найвідомішою з таких є диво водиця - "Нафтуся". Лікувальна "Нафтуся" сприяє виведенню дрібного

каміння та піску з нирок, сечовивідних шляхів, сечового міхура. Трускавецька “Нафтуса” знімає запальні процеси в органах та тканинах та ліквідує ризик повторного утворення каменів.

У м. Трускавець функціонує безліч санаторіїв, пансіонатів, готелів, приватних садиб. У Трускавці діють два бювети мінеральних вод, працює численна кількість поліклінік, лікарень, спа-салонів, банків, ресторанів, басейнів, саун та ін.

Моршин – бальнеотерапевтичний курорт. Моршин має добре автомобільне та залізничне сполучення. У Моршині є кілька ресторанів, кафе, де Ви приємно проведете час у колі друзів, оздоровитесь та відпочинете. Залізничний вокзал, разом з автостанцією зручно розміщені в самому центрі курорту, близько до центрального бювету та санаторіїв.

Східниця – бальнеологічний курорт, на гірських перевалах, на відстані 20 км. від Трускавця. “Нафтуса” у Східниці має набагато кращий лікувально-оздоровчий ефект. А гірське цілюще повітря збільшить лікувальний ефект. Медичними показаннями для перебування на курорті Східниця є захворювання нирок та сечовивідних шляхів, захворювання органів травлення, захворювання обміну речовин та ін. Для дозвілля гостей є кілька кафе, ресторан, розважальний комплекс, готелі, вілли, котеджі та численні приватні садиби, сауни, басейни, більярди, масажні кабінети.

Великий Любінь – бально-кардіологічний курорт із цілющими сірководневими джерелами.

Немирів – бальнеологічний курорт із джерелами сірководневих мінеральних вод.

Розлуч – бальнеологічний курорт, що знаходиться на висоті 590 м над рівнем моря. У Розлучі є джерела мінеральних вод типу “Нафтуса” та “Содова”. У Розлуч діють готелі, садиби зеленого туризму, ресторан.

В Львівській області як центру історії та культури велику популярність має культурний туризм. Для цього в області є велика кількість пам’яток історії та архітектури. Детальніше їх можемо розглянути в табл.2.12.

Історичні місця Львівщини

№	Назва	Місцезнаходження	Характеристика
1	Скелі Довбуша	Розташована за 3 км від села Бубнища	чималі камені посеред карпатського лісу, які піднімаються над ними
2	Урич "Тустань"	село Урич	наскальна дерев'яна фортеця, зі стінами п'ятнадцятиметрової висоти
3	Олеський замок	м. Олеське	У замку діє відділ картинної галереї з цікавими експозиціями, готичний костел (15 ст), оборонна вежа, кафе
4	Жовківський замок	с. Жовква	
5	Золочівський замо́к	м.Золочів	побудованого за зразком цитаделі бастионного типу, яка оточена високими валами
6	Свірзький замок	с. Свірж	пам'ятка архітектури палацового типу з прекрасним оборонним розташуванням
7	Унівська лавра	Перемишлянський р-н	найвідоміший монастир української греко-католицької церкви

Джерело: складено автором за даними [3]

Також можна виокремити окремі міста такі як Дрогобич, найбільший районний центр, в якому варто відвідати костел Св. Варфоломія (15 ст.), Церква Чесного Хреста (16 ст.), Церква Св. Юрія (15 ст.), житниці (18 ст.) та солеварню. У місті достатньо кафе, ресторанів, музеїв.

Нагуєвичі, рідне село Івана Франка, на відстані 9 км від Дрогобича. У селі є музей та садиба Франка. Варто пройтися "стежкою Івана Франка".

Самбір із костелом бернардинців (18 ст.), церквою Різдва Богородиці (18 ст.), Костелом Іонна Хрестителя (16 ст.) та костелом св. Станіслава з діючим залом органної музики (18 ст). Неподалік Самбір завітайте до с.Кульчиці з музеями-садибами Петра Конашевича-Сагайдачного та Юрія Кульчицького, засновника першої кав'ярні у Відні.

м.Буськ, де огляньте Онуфріївську церкву (18 ст.), церкву св. Параскеви (18 ст), Костел (18 ст), Парк (18 ст) та інші.

Белз (Сокальський район), який у давнину був столицею Белзького князівства. Тут збереглися залишки оборонних валів тих часів, Домініканський монастир, П'ятницька церква.

Броди, де зберігся Бродівський замок (16 ст.), Земляний вал, каземати (17 ст.), Оборонна церква Пресвятої Богородиці (16 ст.), Церква Св. Юрія (16 ст.).

Як вже було зазначено територія Львівської області також має гірську місцевість, де широко розвивається гірсько-лижний туризм. Таким чином, розглянемо основні центри розвитку гірсько-лижного туризму в Львівській області в табл.2.13.

Таблиця 2.13

Центри розвитку гірсько-лижного туризму в Львівській області

Центр	Місцезнаходження	Часи роботи	Вартість
Гірськолижний витяг «Майдан»	30 км від Львова: с. Майдан, Жовківський район	10:00-17:00	1 підйом – 70 грн (пн-пт); 100 грн (сб-нд та у високий сезон)
Гірськолижна база «Казкова поляна»	30 км від Львова: с. Поляна, Миколаївський район	10:00-18:00 (пн-пт); 9:00-19:00 (сб-нд)	На бугелі: 1 підйом - 30-40 грн, 5 підйомів - 150-200 грн
Гірськолижний курорт «Буковиця»	90 км від Львова: м. Борислав, Дрогобицький район	10:00 - 16:30 (пн-пт); 09:00 - 16:30 (сб-нд)	Разовий оглядовий крісельний – 100-120 грн Разовий бугельний – 40-50 грн
Гірськолижний комплекс «Плай»	135 км від Львова: с. Плав'є, Сколівський район	09:00-17:00	1 підйом (бугель) - 90 грн (пн-пт), 100 грн (сб-нд та високий сезон)
Гірськолижний курорт Славсько	140 км від Львова: смт. Славсько, Сколівський район	10:00-18:00 (пн-пт); 9:00-19:00 (сб-нд)	Денна картка - 600 грн (пн-пт); 700 грн (сб-нд та святкові дні)

Джерело: складено автором за даними [14]

Таким чином, бачимо, що на території Львівської області є перспективні центри розвитку гірсько-лижного туризму. Кількість туристів у даних комплексах зростає з кожним роком.

Висновок до розділу 2

Аналіз туристичної діяльності Львівської області показав, що в області створені всі умови для інтенсивного розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму: географічне положення та особливості рельєфу, сприятливий клімат, природні, історико-культурні та туристичні багатства – рекреаційний потенціал тощо. На сучасному етапі існує ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку цього виду діяльності. При визначенні проблем розвитку галузі та шляхів їх вирішення необхідно оптимально поєднувати соціальні потреби населення в оздоровленні та відпочинку з економічною вигодою. Тому індустрію туризму слід розглядати як сферу задоволення важливих суспільних потреб, а також вона має бути екологічно та економічно ефективною та поступово займати перші місця в економічній структурі регіону. А ефективний розвиток туризму має базуватися на раціональному використанні природно-кліматичних умов, етнічних, історичних та архітектурних пам'яток, що в свою чергу дозволить значно збільшити потік іноземних туристів в Україну та з України. валютних надходжень в економіку країни. Цей туризм і відпочинок стимулюватиме економічну активність, малий і середній бізнес, створюватиме робочі місця в різних галузях економіки, зменшуватиме відтік кадрів за кордон.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА ОСНОВІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Оцінка проблем та негативних тенденцій функціонування туризму в Львівській області

У Львівській області дійсно є значна кількість високоякісних клімато-бальнеологічних рекреаційних ресурсів, які сконцентровані на відносно невеликій території, що дозволяє тут створити курортно-рекреаційну зону міжнародного значення.

Велика кількість геотермальних джерел створюють можливість для розвитку санаторно-курортного лікування, багато з яких за своєю потужністю і цілющим властивостям не поступаються або навіть перевершують джерела всесвітньо відомих курортів. Область має унікальні природні пам'ятки, величезну кількість пам'яток історії та культури світового значення. Населення Львівської області – це унікальна етнічна спільнота зі своїм етнолінгвістичним виглядом, яка зберегла свої народні промисли, традиції у економіці, житті та праці.

Туризм у сучасних умовах один із ефективних засобів реалізації соціокультурних цінностей у сфері дозвілля. Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, виявилися не тільки в актуалізації цінностей дозвілля, вони і торкнулися самої його якості, сформували нову ідеологію подорожей та туристичної діяльності: виникли та виявились нові культурні зразки туризму окремих суспільних груп. Цей пласт об'єктивних показників культурної диференціації можна визначити як новий комплексний індикатор формування соціальних верств сучасного українського суспільства [51,с.232].

Проте за умов перетворення суспільства розвиток соціальної складової діяльності сфері туризму значно ускладнено. Пов'язано це з тим, що:

- по-перше, не здійснюється ретельний аналіз практики туристичної діяльності, що має мету та завдання, структуру та функції, що часто не узгоджуються з соціально-політичними процесами у суспільстві, принципами та нормами розвитку світового ринку;
- по-друге, практично відсутня системна політика держави у галузі туризму: не повною мірою розроблено законодавчу базу, не приведені у відповідність до міжнародних стандартів правові акти, що регулюють відносини у цій сфері;
- по-третє, які були до цих пір програми розвитку туризму, методики діяльності фахівців не були скоординовані ні на регіональному, ні на державному, ні на міжнародному рівнях;
- по-четверте, не створено єдиної інформаційної бази надання послуг та дієвий механізм забезпечення соціального захисту та безпеки туристів;
- по-п'яте, не достатньо вивчена динаміка соціального складу споживачів туристських послуг, що суттєво варіюється залежно від територіальних, демографічних, освітніх та інших параметрів диференціації.

В даний час розвиток туризму в Львівській області стримується багатьма факторами, серед яких виділяють, зокрема такі:

1. Дефіцит позитивної інформації про регіон, відсутність реклами як на вітчизняних так і зарубіжних ринках. Ще починаючи з 2014 року Україна у зв'язку з проведенням АТО в східному регіоні потрапила до списку напрямків, не рекомендованих для туристичних поїздок. На сьогоднішній день ситуація ще більше загострилась. Негативна інформація про суспільно-політичне становище в Україні не сходить зі сторінок зарубіжного друку, формуючи образ нашої країни як зони підвищеного ризику. В Україні та Львівській області зокрема, досі не робилися узгоджені дії зі створення та підтримки її туристського іміджу [51,с.236].

У той же час більшість держав світу, розуміючи важливість та високу прибутковість туризму, спрямовують солідні кошти національним туристським адміністраціям для просування туристського продукту. Лідирує

за цим показником Ізраїль, де щорічно виділяється з цією метою понад 200 млн. доларів на рік, потім йдуть Іспанія – близько 150 млн. доларів, США та Китай – по 70 млн., Франція – 60 млн., Польща – 45 млн. Основні засоби, призначені для просування туристичного продукту західних країн, йдуть на рекламу (наприклад, в Іспанії на ці цілі йде стаття. вина усієї виділеної суми, у Франції – 99%)

Результати статистичних досліджень Всесвітньої туристської організації виявили закономірність між збільшенням витрат на рекламу та наступними надходженнями від туризму.

2. Нерозвиненість туристичної інфраструктури. Середній коефіцієнт зносу готельної бази Львівської області на даний час становить майже 70 %. Враховуючи це, можна вважати, що з 272 готелів туристичного класу в більш менш задовільному стані знаходиться тільки 80, інші потребують реконструкції та ремонту. Водночас лише 22 % готелів у Львівській області відповідають світовим стандартам, і можуть претендувати на розміщення іноземних туристів.

Крім готелів слід зазначити нестачу великих масових об'єктів сучасної індустрії розваг (аквапарків, тематичних парків і тд.). Залишається актуальною також проблема поганих доріг, зношеності транспортної бази та дефіциту комфортабельних автобусів.

3. Відсутність практики створення сприятливих умов для інвестицій у засоби розміщення туристів та іншу туристичну інфраструктуру Львівської області.

4. Неприятливий для туристських відвідувань країни візовий режим. Підвищена вартість віз, тривалі терміни їх видачі та інші консульські правила ускладнюють відвідування іноземними туристами, часто приймають рішення про поїздку на короткий час за кілька днів до наміченої дати виїзду [36,с.7].

5. Невисокий рівень сервісу, невідповідність цін на пропоновані послуги якості цих послуг (особливо в частині умов розміщення, харчування та перевезень). В даний час сервіс, що відповідає міжнародним стандартам,

здатні забезпечити лише висококласні готелі в Львові. Однак їхні послуги надзвичайно дорогі, та скористатися ними може лише шоста частина гостей цих міст.

Думка іноземних туристів (що віддають перевагу комфортабельним умовам проживання та обслуговування) про вітчизняний туризм не сприяє формуванню привабливого вигляду регіону. Понад те, у каталогах зарубіжних туристських фірм України нерідко включається попередження – «не чекайте звичного вам сервісу».

6. Недосконалість законодавчої бази. Останнім часом у світі відбуваються катастрофи та кризи, які негативно впливають на здійснення туристичної діяльності, є безліч різноманітних проблем, які заважають туризму повноцінно розвиватися та удосконалюватися. Головними негативними рисами виділяють слабку нормативно - правову базу та регламентування суб'єктів туризму, також сюди можна зарахувати нестачу інноваційних технологій. Дуже багато залежить від людського фактора: від функціонування державних органів до підприємств обслуговування на місцях.

Специфіка туристської діяльності полягає в тому, що вона має міжнародний характер і велике коло взаємин осіб, які беруть участь у формуванні подорожей. Різноманітність цих відносин народжує деяку складність правового регулювання [36,с.8].

7. Слабка маркетингова стратегія. Заважають розвитку в'їзного туризму у Львівській області маркетингова стратегія, що відстає від вдосконалення туристичного продукту та його виходу на світовий та вітчизняний ринок, невеликий асортимент наданих послуг, неякісне обслуговування, цінова політика не регулюється на необхідному рівні, приділяється мало уваги пріоритетним напрямкам туризму.

8. Недостатність освіти у представників туристичної галузі. Також до проблем можна віднести недостатній рівень освіти підготовки кадрів у туристичній галузі. Від працівника туристичної індустрії необхідне знання особливостей професії менеджера з туризму, комп'ютерні навички, знання

міжнародного етикету, грамотне мовлення, знання бази менеджменту, рекламного бізнесу та економії галузі. Іншими словами, спеціалісту необхідно бути освіченим, вихованим, делікатним, винахідливим, а також володіти кількома іноземними мовами.

На сьогоднішній день існує безліч негативних напрямків у розвитку туристичної галузі Львівської області:

1. Незалежно від показників в'їзного туризму, економіка регіону та всієї держави не використовує ефективно свої можливості та отримує прибутки майже вп'ятеро менше, ніж інші держави за схожих показників;
2. Процедура глобалізації знижує конкурентоспроможність туристичного продукту на ринку;
3. Збільшується загроза безпеці наших громадян;
4. Мало гарантій захисту інтересів громадян за кордоном;
5. Відбуваються цінові розбіжності через конкуренцію.

Головна обставина, яка стримує розвиток туризму в Львівській області – це не сформована туристична інфраструктура та маленький темп її вдосконалення: недостатній рівень транспортної системи, розміщення та харчування [41,с.84].

Висока ціна подорожі для вітчизняних громадян пов'язана з великою вартістю транспортних перевезень на великі відстані та не розвиненим процесом регулярних перельотів у країні. Відзначимо що починаючи з 2022 року на території України заборонене цивільні авіаперельоти.

Наступною проблемою в'їзного туризму у Львівській області є не дуже зручне туристичне інформаційне середовище (сюди відносять факт наявності санітарних днів, короткий робочий день та нереальність завчасного бронювання та купівлі квитків у музеї через інтернет).

Туризм – це об'єкт пильної уваги суспільства та держави. Головним механізмом регулювання його розвитку є право, за його допомогою можна досягти прогресу в економічній та політичній галузі туризму.

Чинниками, які гальмують зростання показників внутрішнього та в'їзного туризму у Львівській області є:

1. Не дуже розвинена туристична інфраструктура у регіоні, невелика кількість готельних засобів та розміщення з низькою вартістю. Ця проблема охоплює нестачу місць розміщення, націлених на масового туриста та велику вартість існуючих засобів розміщення, особливо не вистачає готелів для середнього рівня населення, їх будівництво вимагає великих грошей та тривалих термінів окупності, більше інвестицій надходить у будівництво житлових комплексів, так як вони швидше окупаються.

Велика вартість номерів сприяє поширенню «тіньових» готелів, власники яких ведуть свій бізнес нелегально. Цей факт негативно впливає на імідж країни та суттєво зменшує дохід регіонів від оподаткування. Ще до цієї проблеми можна віднести зношеність матеріального фонду ряду готелів, оскільки вони були побудовані 20-30 років тому та потребують капітального ремонту;

2. Нерозвиненість транспортного обслуговування (погана якість доріг, недостатній ступінь стану аеропортів, залізничних вокзалів тощо).

Тут серйозною проблемою є висока ціна на перевезення всередині країни. Зниження цін на внутрішні перевезення – центральне стратегічне завдання. Український ринок по суті – закритий для іноземних компаній, отже, немає зростання рівня конкуренції.

Залізничні перевезення, що займають багато часу, не завжди зручні для громадян. Низька якість доріг, нестача придорожніх кафе, мотелів, стоянок, слабкий сервіс та високі ціни на послуги перешкоджають автотуризму [45,с.97].

Не вирішуються питання щодо забезпечення безпеки громадян на маршрутах та місцях туристичного показу;

1. Нестача та знос транспорту (автобусів, поїздів);

2. Ресурсна база, що вийшла із застосування у сфері санаторно-курортного обслуговування;

3. Незадовільна екологія та засміченість зон водойм та природних територій;

4. Нестача готових інвестиційних проектів. Інвестори охочіше вкладають гроші у будівництво житлових комплексів у великих містах, оскільки витрати на них окупаються швидше;

5. Недостатня активність підприємців у туристській сфері;

6. Тенденція до монополізації ринку туристичних послуг великими представниками цієї галузі;

7. Низький рівень «культури відпочинку» чи «культури туризму». Це розуміння всіх суб'єктів туристських відносин ролі та місця туризму в сьогоdnішньому світі. Не у всіх містах Львівської області місцеві жителі адекватно відгукуються на приїжджих, а часто навіть виявляють відверте невдоволення. Зазвичай це відбувається внаслідок шкоди, яку туристи завдають навколишнього середовища та неприпустимої манери поведінки.

8. Сезонність попиту туристичні послуги;

9. Низька пропускна можливість об'єктів інфраструктури;

10. Незадовільна підготовка фахівців цієї сфери, оскільки заробітні плати туристичної галузі залишають бажати кращого.

Незважаючи на велику кількість навчальних закладів туристичного профілю, у Львівській області існує високий дефіцит кваліфікованого персоналу, здатного запропонувати якісне обслуговування туриста. Обслуговуючий персонал туристичної інфраструктури, як правило, не володіє іноземними мовами, а готелі, яких останнім часом стало достатньо, за рідкісними винятками не обладнані ліфтами та пандусами.

Також велика кількість співробітників, зайнятих у туристичній сфері, не усвідомлюють все значення міжособистісного спілкування з покупцями, але це переважно породжує невдоволення клієнтів та небажання побувати на місці ще раз.

На подорожі до Львівської області існує попит, але є деякі причини, які перешкоджають розвитку; висока вартість, недостатня кількість місць у

готелях, не розрахованих на багатих відвідувачів та серйозні вимоги щодо видачі віз.

Ще виділяють проблему відсутності систематизованого міського управління, тому що адміністрації передають Програми розвитку ентузіастам – молодіжним об'єднанням, але після завершення розробки програми не мають подальшого розвитку.

Також до проблем належать становище культурних історичних ресурсів малих міст Львівської області – не вистачає нормативних документів, які регламентували б систематизацію та охорону культурно – історичних ресурсів.

У Львівській області є величезний вибір туристських ресурсів, але, на жаль, вона програє у конкурентоспроможності. Наявність значних туристичних ресурсів не завжди сприяє припливу туристів, тоді як малопомітні території проникають на ринок внаслідок гарної реклами. Ще враховується розвиненість інфраструктури (доріг, побутового та телекомунікаційного обслуговування), якщо цей сектор не розвинений – знижуються шанси держави отримання конкурентного переваги. Звідси випливає, що буде подолано серйозні перепони і досягнуто золоту середину інтересів громадян, суспільства та держави [6,с.91].

Туристська сфера буде займати гідне становище у сфері соціального обслуговування та відпочинку громадян, стане стабільним джерелом бюджетних доходів та провідною галуззю економіки країни. Туристська галузь за умови правильного функціонування цілком може стати ключовим елементом, який дозволив би сформувати умови для досягнення тактичних цілей розвитку регіону.

Туризм сприяє створенню нових робочих місць, стимулювання діяльності підприємств, забезпечення задоволення соціальних та духовних потреб населення, підвищення потенціалу народного господарства та зміцнення міжнародних позицій країни.

Головна мета державної політики у туристській сфері – це створення сучасної ефективної та конкурентоспроможної туристичної індустрії, яка здатна задовольнити потреби російських та іноземних громадян туристських продуктах, цим надаючи можливість громадянам реалізувати конституційне право на «забезпечення гідного життя та вільного розвитку людини».

3.2. Перспективи розвитку туризму в Львівській області

Перспективними видами туризму у регіоні є пішохідний, лікувально-оздоровчий, гірський, діловий, сільський, гастрономічний, соціальний, екологічний, і навіть автотуризм.

Одночасно слід зазначити недостатню поданість інформації про більшість об'єктів показу та об'єкти інфраструктури, недостатню кількість колективних засобів розміщення в більшості районів області, невисокий рівень сервісу та нестачу кваліфікованого персоналу.

Для комплексного та ефективного розвитку Львівської області загалом були визначені точки зростання в частині найбільш забезпечених туристичною інфраструктурою та мають стабільний потік гостей на сьогоднішній день туристських кластерів. Підвищення якості туристського продукту регіону, розвиток та підвищення ефективності використання туристської інфраструктури, підвищення туристської активності, в тому числі за рахунок розвитку соціального туризму та імпортозаміщення на внутрішньому ринку, активізація системи просування туристського продукту для залучення російських та іноземних туристів сприятиме розвитку внутрішнього і в'їзного туризму до регіону.

Для визначення напрямків розвитку туристичної сфери Львівської області необхідно чітко окреслити сильні та слабкі сторони регіону. Наведемо їх у табл.3.1.

Сильні та слабкі сторони туризму в Львівській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Вигідне географічне положення на кордоні Європи</p> <p>2. Наявність потужного туристичного потенціалу, великої різноманітності туристських ресурсів. Наявність досить великої кількості туристичних атракцій: пам'яток природи, музеїв, об'єктів культурно-історичної спадщини, об'єктів релігійного туризму</p> <p>3. Добре розвинена внутрішньообласна система транспортного сполучення: мережі автомобільних та залізниць</p> <p>4. Кількість сучасних готелів, що постійно збільшується, з розвинутою сервісною інфраструктурою</p> <p>5. Досить велика кількість санаторно-курортних підприємств та баз відпочинку, низка яких реконструйована або перебуває на стадії модернізації.</p> <p>6. Значна кількість гірськолижних центрів з інфраструктурою, що розвивається.</p> <p>7. Сформована і розвивається система особливо охоронюваних природних територій (природних парків), створених і створених зокрема й у розвиток екологічного туризму</p> <p>8. Високий рівень урбанізації населення області, що є основою для підвищеного попиту на заміський відпочинок у сільській місцевості.</p> <p>9. Наявність на території області природних умов для розвитку спортивного, мисливського та екстремального туризму.</p>	<p>1. Відносна віддаленість області по відношенню до основних туристичних ринків - великих міських агломерацій</p> <p>2. Відсутність унікального та привабливого туристичного образу Львівської області</p> <p>3. Висока конкуренція з боку історично сформованих світових та українських туристичних центрів - столичних міст</p> <p>4. Недостатній рівень комерціалізації наявних туристських ресурсів, дефіцит туристських товарів над ринком внутрішнього і в'їзного туризму.</p> <p>5. Ряд об'єктів туристичного показу немає транспортної доступності чи слабо доступні. Низька якість дорожньої інфраструктури</p> <p>6. Дефіцит сучасних спеціалізованих конгресних центрів із великою площею</p> <p>7. Відносно невеликі довжина трас та перепади висот у наявних гірськолижних центрах</p> <p>8. Вкрай низька екологічна культура громадян, недостатній розвиток програм утилізації побутових відходів населення, недосконалість природоохоронного законодавства</p> <p>9. Орієнтація лише на мешканців області створює загрозу недозавантаженості готельної інфраструктури та недооцінки в'їзного туризму як найбільш економічно ефективного виду туризму.</p>

Джерело: складено автором

Основні цілі реалізації стратегії розвитку туризму у Львівській області є збільшення впливу туризму на соціально-економічний розвиток області та

здійснення державної політики щодо розвитку туристичної індустрії на території області.

Підцілями реалізації стратегії розвитку туризму у Львівській області є:

- 1) збереження та розвиток найбагатшого культурно-історичного та природного потенціалу Львівської області;
- 2) впровадження цифрових технологій у сфері туризму;
- 3) реалізація державної регіональної політики у сфері туризму, що забезпечує посилення економічної ролі туризму.

Збереження та розвиток найбагатшого культурно-історичного та природного потенціалу Львівської області.

Реалізація підцілі передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) створення банку інвестиційних об'єктів та майданчиків, пошук та залучення інвесторів у туристичний бізнес;
- 2) активне включення установ культури до туристського обороту;
- 3) розвиток малих міст та історичних поселень федерального значення, у тому числі реконструкція культурних, історико-архітектурних та інших пам'яток та формування на їх основі туристичних маршрутів;
- 4) створення сприятливого візуального вигляду поселень області;
- 5) розвиток існуючих та створення умов для формування нових унікальних регіональних турпродуктів на основі культурно-історичного та природного потенціалу регіону, їх брендуння, просування та капіталізація;
- 6) збільшення частки подійових заходів міжнародного та всеукраїнського масштабу;
- 7) збереження та розвиток народних художніх промислів;
- 8) підготовка кваліфікованих екскурсіводів та гідів-перекладачів;
- 9) розвиток дитячого освітнього туризму та краєзнавства;
- 10) інтеграція екскурсійних програм у заходи ділового туризму;
- 11) розвиток міжкультурних комунікацій та міжнародного співробітництва при розробці та організації туристських програм.

Впровадження цифрових технологій формує основні тенденції розвитку туристичної галузі Львівської області, дедалі більше впливаючи практично всі складові туристичного продукту через зниження транзакційних витрат і підвищення поінформованості учасників цифрових сервісів і платформ.

Реалізація цього напрямку передбачає вирішення наступних завдань:

1) інтеграція інформаційних технологій у сферу туризму: впровадження IT-технологій на даний час є одним із ключових факторів успіху практично у будь-якій галузі. Для повноцінного розвитку туристичного потенціалу Львівської області необхідно створено спеціальний портал з актуальним контентом, що оновлюється, зі зручним мобільним додатком з повним описом об'єктів інфраструктури та місць показу гостям регіону, яскрава та доступна інформація в соціальних мережах та на тематичних форумах;

2) реалізація маркетингової стратегії в єдиному форматі як з використанням стандартних форм просування: зовнішня реклама, створення туристичних карт та гідів, участь у виставках та презентаціях тощо, так і нестандартних способів просування: розміщення цифрових білбордів на території Львівської області та по всій Україні, використання мультимедійних технологій для просування туристичного потенціалу області;

3) створення електронної єдиної туристичної карти гостя Львівської області, що включає як партнерські програми лояльності, так і набір безкоштовних відвідувань;

4) розробка мультимедійних програм для об'єктів показу, сервісів аудіо-та відеогідів з можливістю інтеграції з GPS-навігацією, використанням QR-кодів для формування запитів;

5) впровадження та розвиток мультимедійних сервісів допомоги туристам, включаючи інформаційні сервіси, сервіси навігації та самообслуговування, з метою підвищення доступності, якості та привабливості туристських послуг, зростання ефективності використання туристських ресурсів;

б) створення системи навігації та орієнтування у сфері туризму на території області.

Сучасні тенденції розвитку внутрішнього та в'їзного туризму визначають необхідність підвищення конкурентоспроможності туристського продукту Львівської області, що пропонується на внутрішньому та міжнародному туристських ринках, а також важливість створення максимально сприятливих умов для залучення інвестицій.

Реалізація цього напрямку передбачає вирішення наступних завдань:

1) у рамках реалізації регіонального проекту:

- організація заходів щодо популяризації регіонального туристичного продукту на міжнародних виставкових заходах;
- формування та актуалізація переліку діючих експортерів туристичних послуг;
- розробка змін до нормативних правових актів та формування нових законодавчих ініціатив щодо можливих регіональних заходів підтримки (фінансових та нефінансових) експортерів туристичних послуг;
- розробка та реалізація заходів щодо заохочення досягнень та підтримки експортерів туристичних послуг;
- формування переліку маршрутів Львівської області, орієнтованих в'їзний туризм;
- розробка та реалізація заходів, спрямованих на покращення якості послуг, що надаються суб'єктами туристичної індустрії Львівської області.

2) запровадження системи мультимодальних перевезень пасажирів та комбінованих тарифів з використанням різних видів транспорту;

3) впровадження заходів щодо створення та розвитку інфраструктури для туристів з обмеженими можливостями, забезпечення доступності туристських об'єктів для такої категорії туристів, розвиток безбар'єрного середовища, удосконалення системи навігації та орієнтування у сфері туризму та інформаційних сервісів для інвалідів сприяють формуванню туристичного продукту для туристів з обмеженими можливостями;

4) розробка спільно з професійними об'єднаннями, бізнесом та освітніми організаціями концепції кадрового забезпечення розвитку туризму з визначенням системних підходів до формування та розвитку кадрового потенціалу;

5) формування та розвиток програм та заходів популяризації туристських професій у рамках шкільної та професійної освіти;

6) реалізація комплексу заходів щодо підтримки розвитку малого та середнього підприємництва у туризмі, у тому числі за участю профільних інститутів розвитку, розвиток системи інструментів кредитно-гарантійної підтримки для малого та середнього підприємництва у сфері туризму, системи мікропозик, реалізація пільгових лізингових програм, субсидування процентних ставок за кредитами, реалізація заходів щодо зняття бар'єрів та акселерації суб'єктів малого та середнього підприємництва у сфері туризму, заходи щодо створення об'єктів туристичної інфраструктури для окремих видів туризму, реалізація комплексу заходів щодо популяризації підприємництва у сфері туризму, впровадження сервісів інформаційно-маркетингової підтримки;

7) підтримка сумлінної конкуренції учасників туристської галузі, спрямовану зниження частки тіньового сектора;

8) розробка комплексу заходів щодо стимулювання соціального туристичного потоку;

9) виділення пріоритетних видів туризму та цільової аудиторії у рамках кластерного підходу до розвитку територій. Визначення фокусних груп дозволить точково використовувати маркетингові інструменти та сформувати потік туристів для оптимального використання наявної інфраструктури та максимально повного завантаження туристичних ресурсів регіону;

10) стимулювання розвитку туристичної інфраструктури, у тому числі з використанням механізму державно-приватного партнерства та підтримки суб'єктів малого підприємництва, що сприятиме збільшенню кількості робочих місць у туристичній галузі регіону;

11) розробка та реалізація механізмів державної підтримки підприємницької ініціативи у сфері туризму та супутніх видів економічної діяльності;

12) розвиток існуючих та створення умов для формування нових унікальних міжрегіональних турпродуктів;

13) надання державними службами інформації про ризики, пов'язані з туристичною діяльністю, туристам та постачальникам туристських послуг, а також надання постачальниками туристських послуг інформації туристам про основні ризики та заходи щодо їх запобігання;

14) розробка рекомендацій та методологічних положень щодо побудови допоміжного рахунку туризму відповідно до міжнародних рекомендацій;

15) створення мережі державних та приватних туристично-інформаційних центрів. Важливим елементом туристичної інфраструктури є туристичні інформаційні центри, які створюються для просування регіону на національному та міжнародному рівні, надання інформаційних та сервісних послуг з туристичної та супутньої діяльності в країні, регіоні, місті чи іншій DESTИНАЦІЇ гостям (туристам, екскурсантам, транзитним відвідувачам) та місцевим жителям. Основним завданням туристично-інформаційних центрів є створення сприятливого інформаційного середовища для іногородніх та іноземних громадян. Ефективне виконання цього завдання може забезпечити значне зростання потоків туристів та екскурсантів.

З метою ефективного просування туристичного продукту Львівської області на внутрішньому та міжнародному туристських ринках необхідно враховувати дійсну потребу туриста та пропонувати конкурентоспроможний туристичний продукт найвищого рівня.

Ефективне просування на внутрішньому та зовнішньому ринках передбачає комплекс заходів, спрямованих, перш за все, на донесення ціннісної пропозиції туристського бренду країни та брендів туристських територій, за якими має слідувати усвідомлення потреби та формування сталого попиту на національний туристський продукт.

Як інструменти просування туристичного продукту Львівської області пропонується використовувати такі механізми:

- 1) участь у міжнародних виставкових заходах, що проводяться на території України та за кордоном;
- 2) реалізація заходів, вкладених у популяризацію туристських маршрутів Львівської області, орієнтованих в'їзний туризм;
- 3) участь Львівської області у заходах, організованих Державним агентством з туризму;
- 4) розвиток версії єдиного регіонального туристичного порталу Львівської області;
- 5) створення відеороликів іноземними мовами;
- 6) просування туристичного потенціалу Львівської області на транспортних вузлах;
- 7) підтримка проведення заходів міжнародного рівня на території Львівської області;
- 8) розширення асортименту рекламно-поліграфічної продукції;
- 9) розміщення зовнішньої реклами;
- 10) організація мережі державних і комерційних туристично-інформаційних пунктів, зокрема і інтерактивних, вкладених у просування туристського потенціалу регіону у місцях скупчення потенційних туристів, включаючи територію основних вокзалів Києва, вокзалів Львова і Львівської області, траси тощо.

Окремим перспективним напрямом просування є інформаційно-телекомунікаційна мережа «Інтернет» та можливості, які вона надає для просування та позиціонування.

З метою більш раціонального використання інтернет-ресурсів та збільшення турпотoku планується впровадження онлайн-стратегії, яка передбачає:

- пошукову оптимізацію сайту, підвищення його цінності у пошукових системах та в очах користувачів, виведення його в топ та збільшення відвідуваності;
- контекстну та медійну рекламу, що охоплює понад 90 % інтернет-користувачів у всьому світі. Налаштовуючи націлення в контекстно-медійній мережі, можна показувати рекламу у певному контексті, певним аудиторіям, у певних місцях;
- вірусний маркетинг, який дозволяє використовувати різні методи поширення реклами, що характеризуються збільшенням у прогресії, де головним розповсюджувачем інформації є самі одержувачі інформації шляхом формування контенту, здатного викликати інтерес за рахунок яскравої, творчої, незвичайної ідеї;
- просування бренду в соціальних медіа розглядається як комплекс робіт з просування туристичного потенціалу шляхом залучення додаткового трафіку або уваги з боку туристів до бренду, регіону, його продукції та послуг за допомогою соціальних мереж.

Основні механізми реалізації онлайн-стратегії просування туризму в Львівській області:

1. Рекламна кампанія в інформаційно-телекомунікаційній мережі Інтернет з метою збору максимально зацікавленої аудиторії. При цьому аудиторія таргетується за:

- семантикою – на підставі запитів, що використовуються користувачами у пошуку, а також у матеріалах відвідуваних користувачами сторінок;
- географії – на підставі регіону, населеного пункту і навіть вулиці та будинку користувача;
- статевому критерію – на підставі статі та віку користувачів;
- ретаргетингу та ремаркетингу – на підставі цільових дій, виконаних користувачем на сайті, наприклад перегляд більше 2 сторінок сайту;
- інтересам – виходячи з інтересів користувачів. Інтереси вибираються виходячи з рубрикатора;

- схожим аудиторіям – на підставі машинного навчання та пошуку аудиторій, схожих з тими, які виконують цільову дію на сайті.

Рекламна кампанія запускається з використанням достатньої кількості рекламних каналів (щонайменше 15) з метою отримання 100 % охоплення таргетованої інтернет-аудиторії.

2. Розробка промо-сайту, який включає якісний контент та грамотний юзабіліті. Сайт повинен містити інтерактивні сервіси, що пропонують готові туристичні маршрути з яскравим унікальним описом та фото, відеоконтентом, а також можливість прокласти маршрут у навігатор. Маршрути органічно вписуються в дизайн промо-сайту і подаються повноекранною інтерактивною картою.

Для створення унікального контенту формується окрема фотосесія всіх пам'яток, підготовлена професійною командою в єдиній стилістиці, включаючи зйомку з квадрокоптера, а також стабілізоване відео ключових об'єктів, 3D-моделі об'єктів показу.

3. Розробка мобільного додатка, що дає можливість туристу вибрати або скоригувати свій маршрут визначними пам'ятками Львівської області в будь-якому місці.

Мобільний додаток на платформах iOS та Android буде мати наступний функціонал:

- вибір засобів розміщення у каталозі з описом;
- вибір пам'яток у каталозі з описом;
- можливість вибрати готовий туристичний маршрут з розрахунком середнього часу та пропозицією з транспорту;
- можливість побудувати власний індивідуальний маршрут з розрахунком середнього часу та пропозицією щодо транспорту;
- можливість побачити відгуки відвідувачів;
- можливість переглянути якісне промо-відео.

4. Розробка віртуальних 3D-екскурсій визначними пам'ятками Львівської області з використанням пристроїв (окулярів віртуальної

реальності), через які можна переглядати VR-контент на звичайному смартфоні.

Віртуальна екскурсія дасть можливість користувачам познайомитися з визначними пам'ятками Львівської області, подивитися панорами з повітря або дати оцінку музею під час онлайн 3D-туру (у форматі відео 360), а також познайомитися з десятками найкращих закладів області: ресторанами, кафе та барами, лідерами готельного бізнесу.

Використання в сукупності всіх цих можливостей є вкрай ефективним і дозволяє вирішити найважливіші маркетингові завдання щодо збільшення туристичного потоку Львівської області.

Висновок до розділу 3

Аналіз туристичної діяльності у Львівській області об'єктивно свідчить, що регіон має всі умови для залучення великої кількості вітчизняних та іноземних туристів. Однак на сучасному етапі існує також ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку такої діяльності. У процесі визначення проблем та шляхів їх вирішення у розвитку цього сектору необхідно оптимально поєднувати соціальні потреби населення в оздоровленні та відпочинку. Туристична галузь – це сектор, який задовольняє важливі соціальні потреби, а також є ефективним з точки зору екологічної та економічної ефективності.

Розвиток туризму має базуватися на раціональному використанні природно-кліматичних умов, раціональному використанні етнічних, історичних та архітектурних пам'яток регіону. Саме розвиток туризму та рекреації стимулює економічну активність, розвиває малий та середній бізнес, створює робочі місця в різних секторах економіки та зменшує відтік людських ресурсів за кордон.

РОЗДІЛ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

4.1.Пропозиції перспективних туристичних продуктів основі в Львівській області

Одним із найбільш популярних серед прихильників оздоровчого туризму регіонів України є Львівська обл. Досліджуваний регіон має все необхідне для перспективного розвитку оздоровчого туризму: сприятливі кліматичні умови, наявність природних мінеральних вод, лікувальних грязей та озокериту. Відомо, що основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність території з природними лікувальними ресурсами.

Принциповим завданням розвитку лікувально-оздоровчого туризму є збільшення пропозиції якісних лікувально-оздоровчих послуг на основі створення лікувально-оздоровчих та туристичних комплексів, відповідних останнім досягненням сучасної медицини та враховують споживчий попит, з одного боку, на здоровий образ життя, а з іншого боку, на отримання максимальної кількості розважальних заходів та вражень.

Програми лікувально-оздоровчих турів у Львівській області дуже різноманітні, проте існують загальні специфічні вимоги до організації саме таких турів. Готуючи туристичний продукт, необхідно пам'ятати, що це робиться для людей, які бажають відпочити та виправити своє здоров'я.

Основою перспективного розвитку оздоровчого туризму у Львівській області є 5 найбільших бальнеологічних курортів:

1. Трускавець – найстаріший бальнеологічний курорт Львівської області, що користується великою популярністю завдяки своїй лікувальній воді «Нафтуся». Окрім того, курорт багатий різноманіттям інших мінеральних вод, які використовуються у вигляді ванн, зрошень, промивань товстого кишечника, гідромасажу ясен, інгаляцій.

2. Моршин – бальнеологічний передгірський курорт, де поєднуються природні лікувальні фактори та застосовуються сучасні технології лікувального процесу на базі розвиненої відпочинкової інфраструктури.

3. Східниця – відомий гірський бальнеологічний курорт Львівської області, що спеціалізується на комплексному лікуванні багатьох недуг з використанням мінеральних вод, озокеритної терапії, лікувальної фізкультури. Сприятливий клімат робить Східницю придатною для відпочинку в будь-яку пору року для туристів різного віку.

4. Немирів – бальнеологічний курорт оточений листяно-хвойними лісами, де разом із оздоровленням можна поєднувати організацію цікавого та змістовного дозвілля.

5. Великий Любінь – бальнеологічний курорт зі сприятливими кліматичними умовами, основним природним ресурсом якого є сірководнева вода, що має унікальні лікувальні та оздоровчі властивості.

Для того щоб виявити фактори розвитку лікувально-оздоровчого туризму, необхідно вивчити мотиви туристів. Так, для поїздок, які здійснюються в рамках лікувально-оздоровчого туризму, можна виділити три основні цілі:

1. Лікування. Являє собою комплекс медичних послуг, спрямованих на лікування будь-якого захворювання; провадиться тільки за направленням лікарів.

2. Оздоровлення та профілактика захворювань. Полягає у проведенні різних заходів щодо запобігання та запобігання можливим хворобам, а також загальному зміцненню здоров'я людини.

3. Відновлення організму. Необхідно для покращення будь-яких функцій організму, набуття нових фізичних та моральних сил після великих навантажень, сильного стресу тощо.

Для обґрунтування проєкту доцільності розвитку лікувально-оздоровчого туризму відповідно до мети дослідження було проведено

дослідження споживачів за допомогою опитування в електронній формі. В якості аудиторії були обрані користувачі старше 18 років.

Респондентам було запропоновано анкету з 15 питань, об'єднаних у 4 блоки (Додаток А). Число опитаних становило 120 осіб. Розглянемо найбільш цікаві питання, що відповідають заданму напрямку дослідження.

В першу чергу ми виявили чи зацікавлені туристи у розвитку саме цього напрямку туризму. Результати наведемо на рис.4.1.

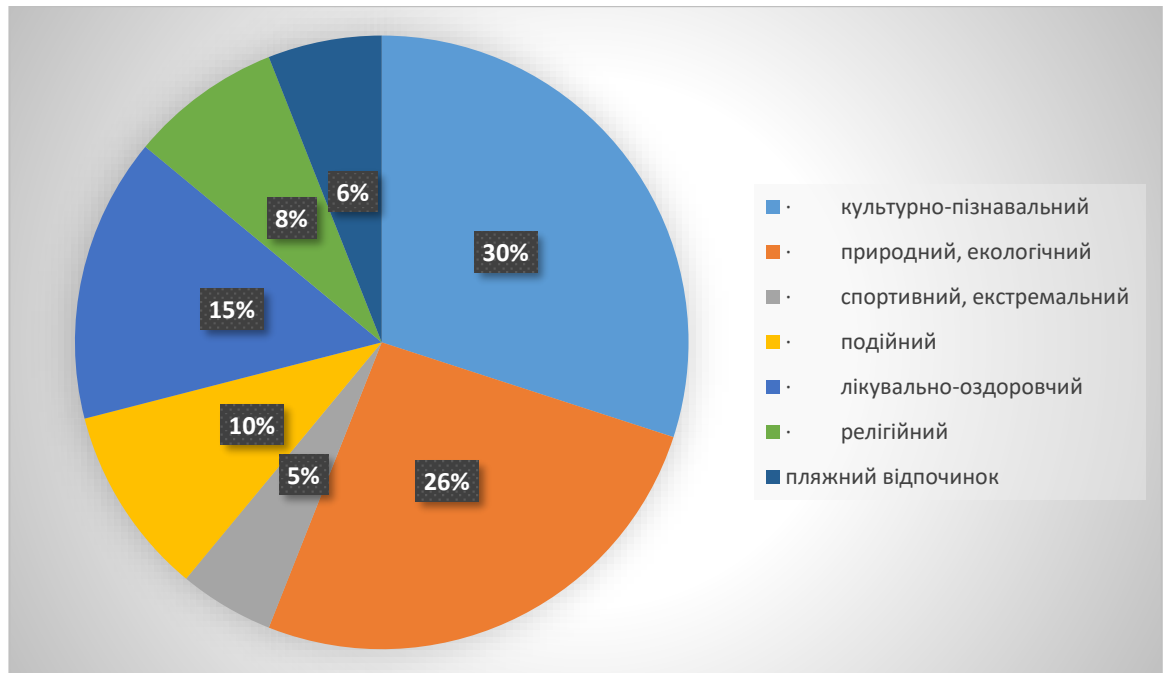

Рис.4.1. Зацікавленість видами туризму, %

Джерело: розробка автора

Таким чином, серед представлених видів туризму найбільшу цікавість має культурно-пізнавальний та природний туризм. 15 % респондентів зацікавлені у лікувально-оздоровчому напрямку. Тому вважаємо, що це є достатнім показником для розвитку даного напрямку туризму в Львівській області.

Відзначимо, що зважаючи на тяжкий час, більшість людей перебувають у стані постійного стресу внаслідок чого відбувається загострення хронічних захворювань. Лікування та відпочинку потребують і чоловіки, котрі звільнені з різних причин з лав Збройних Сил України, томо ми визначили чи

існує зацікавленість у розвитку оздоровчого туризму. Результати відповідей наведені на рис.4.2.

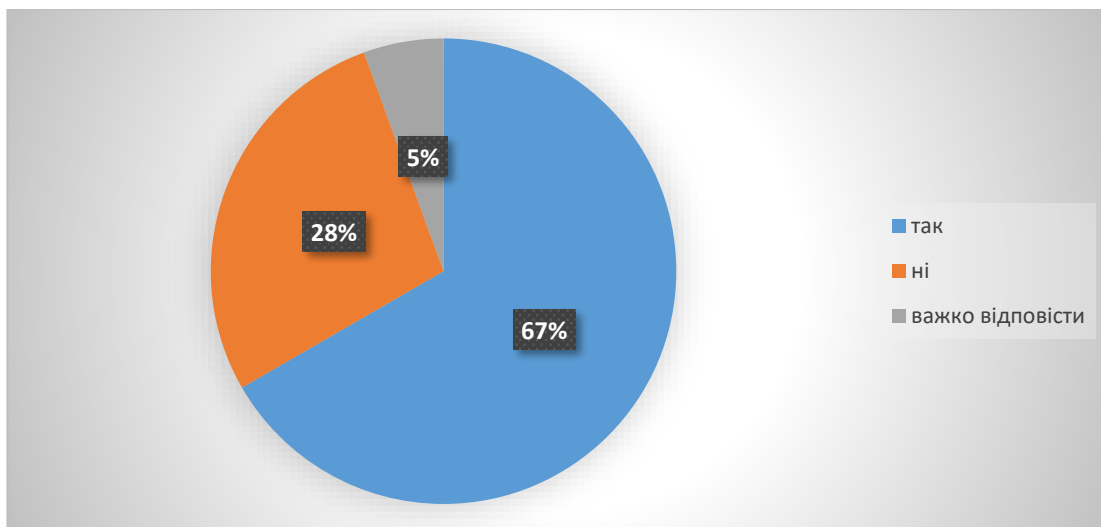

Рис.4.2. Зацікавленість населення у оздоровленні, %

Джерело: розробка автора

Отже, відповідно до результатів дослідження 67 % опитаних зацікавлені в можливості покращення свого здоров'я, ще 5 % не змогли відповісти.

Основу розвитку лікувально-оздоровчого туризму необхідно визначити зважаючи на причину вибору осіб саме цього напрямку оздоровлення. Результати відповідей наведені на рис.4.3.

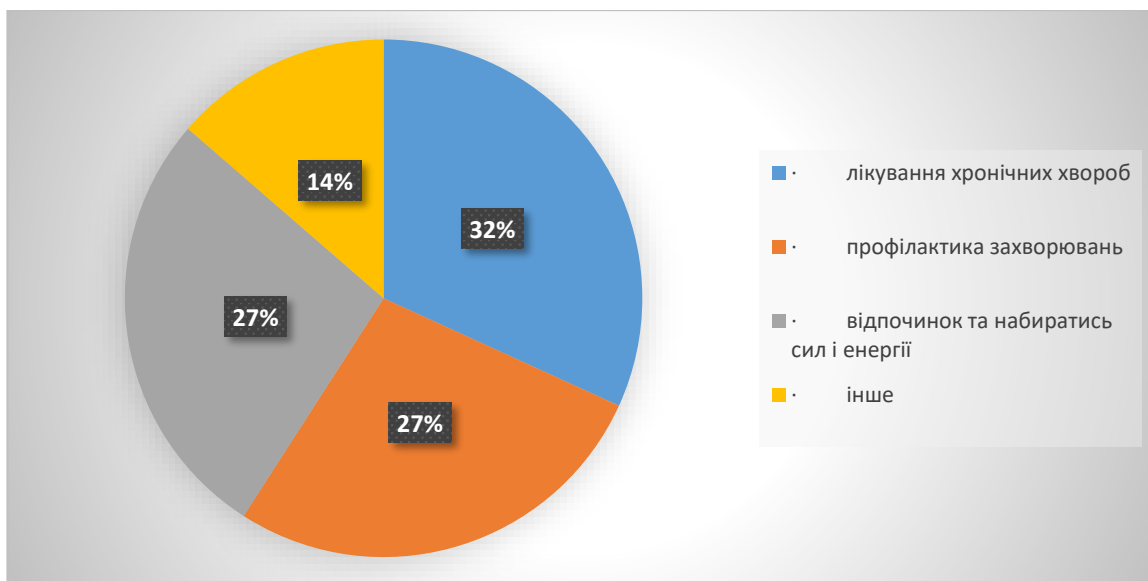

Рис.4.3. Причини вибору лікувально-оздоровчих турів, %

Джерело: розробка автора

Отже, відповідно до наведених даних виявили, що лікування хронічних хвороб переважає серед відповідей, доволі високий відсоток розділили профілактика захворювань та відпочинок.

Також нас зацікаво, якби особам було запропоновано саме такі напрямки відпочинку, скільки б людей погодилось на такий напрямок (рис.4.4)

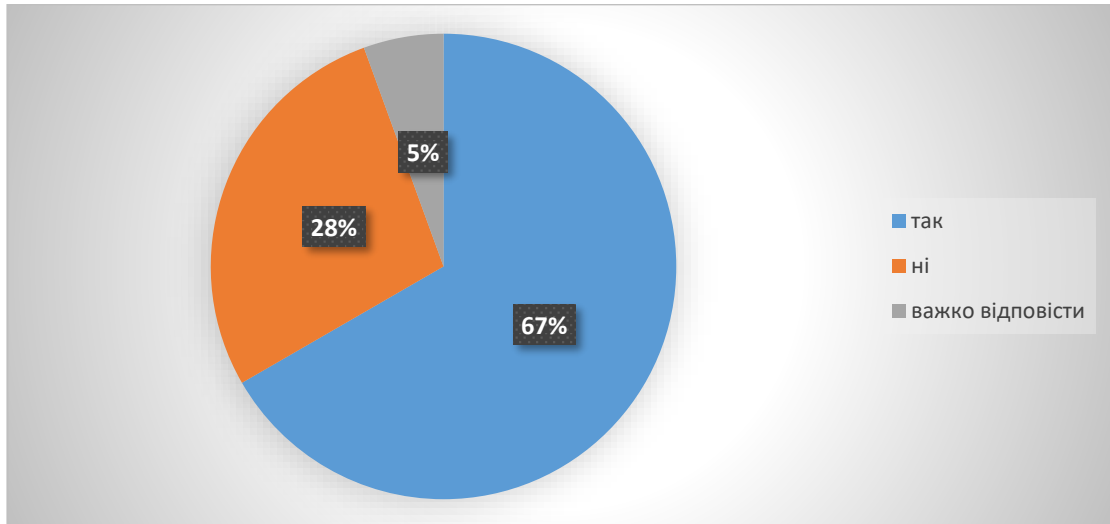

Рис.4.4. Розподіл бажаючих прийняти участь у лікуально-оздоровчому турі, %

Джерело: розробка автора

Отже, відповідно до результатів дослідження 67 % опитаних зацікавлені в такому туристичному напрямку, ще 5 % не змогли відповісти.

Велике значення у організації лікуально-оздоровчого туру має проведення дозвілля, адже лікування не приносить задоволення. Тому ми визначили, чим же цікаво буде займатись туристам додатково (рис.4.5).

Відповідно до наведених відповідей ми виявили, що туристи зацікавлені у додаткових послугах. Зокрема туристам цікаві додаткові екскурсії, походи по музею чи ознайомлення з архітектурою міст. Частина туристів відзначила зацікавленість у відпочинку на природі. Також є туристи, які зацікавлені у активному відпочинку. Тому при плануванні та розробці таких напрямків необхідно враховувати побажання туристів.

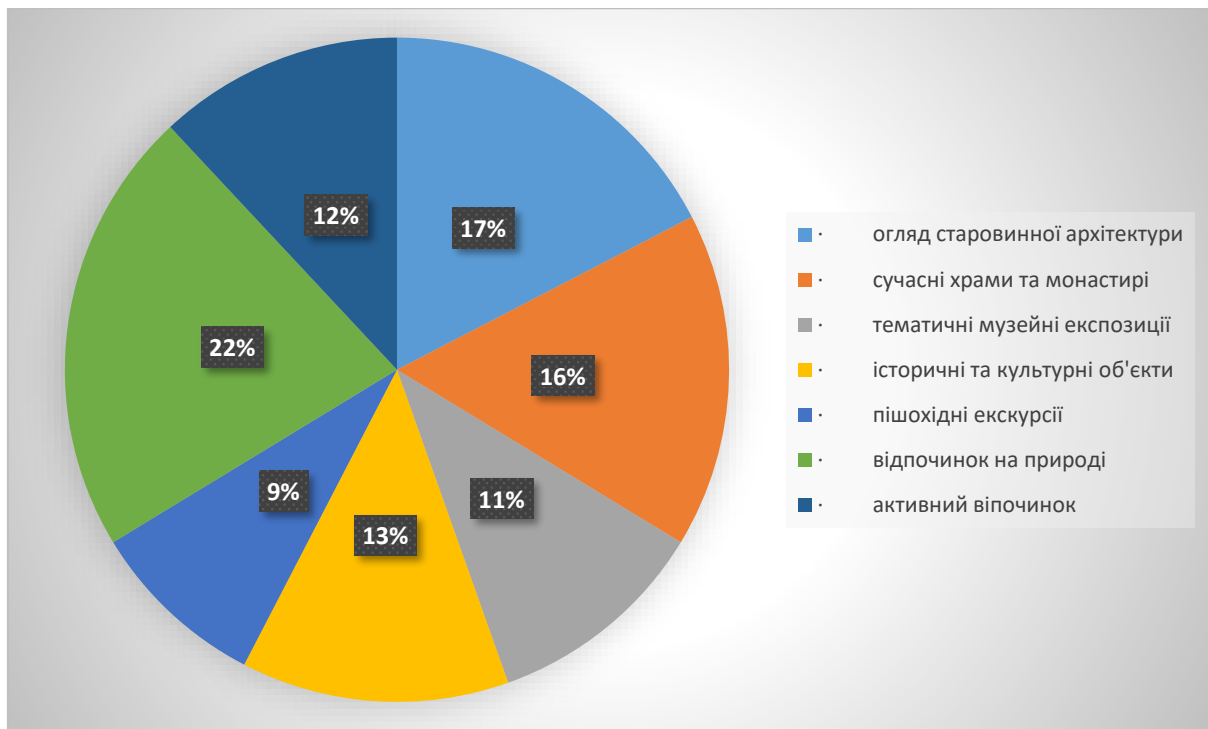

Рис.4.5. Можливості додаткового відпочинку при організації лікувально-оздоровчого туру, %

Джерело: розробка автора

Таким чином, головне завдання організації лікувально-оздоровчого туризму полягає у комплексному формуванні факторів, здатних задовольнити потреби туристів у лікуванні, оздоровленні та відновленні певних функцій організму людини.

Даний вид туризму ґрунтується на наявності природно-кліматичних ресурсів, що мають лікувальні властивості та надають сприятливий вплив на організм людини. Це є одним із основних факторів розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Але, зрозуміло, самих лише ресурсів, які мають лікувальні чинники, недостатньо.

Поряд із природно-кліматичними ресурсами виділяють й інші важливі складові лікувально-оздоровчого туризму. До них належать розвинена інфраструктура, сучасні лікувально-оздоровчі програми та методи лікування, а також кваліфікований персонал. Без цих факторів розвиток цього виду туризму не представляється можливим.

Інфраструктура лікувально-оздоровчого туризму складається із трьох основних елементів:

- соціальна інфраструктура (курорти, санаторії, пансіонати, лікувально-оздоровчі комплекси, дитячі табори тощо);
- виробнича інфраструктура (транспортна система, інженерно-технічні споруди тощо);
- інституційна інфраструктура (органи державної влади).

Розвинена інфраструктура є одним із ключових факторів розвитку курортів, санаторіїв, лікувально-оздоровчих комплексів тощо. Від цього безпосередньо залежить їх конкурентоспроможність та становище на ринку туристичних послуг. Наявність природно-рекреаційних ресурсів, що мають лікувальні фактори, є сприятливою основою для формування курортної зони в даній місцевості, але для ефективного розвитку необхідно також створити умови для повноцінного використання цих ресурсів, якісного надання лікувально-оздоровчих послуг та комфортного перебування туристів.

В даний час суспільство не обмежене у виборі місця відпочинку, в усьому світі представлено безліч різних варіантів. Люди можуть самостійно вибрати країну, місто, засіб розміщення та пакет додаткових послуг виходячи зі своїх переваг та можливостей.

Туристи обирають місце відпочинку за різними критеріями: місце розташування, наявність певного виду послуг, транспортна доступність, умови розміщення, співвідношення між ціною та якістю, рівень сервісу та інші. Для залучення туристів та підвищення конкурентоспроможності підприємствам, які надають послуги в рамках лікувально-оздоровчого туризму, потрібна розвинена інфраструктура, сучасне медичне обладнання та методи лікування.

Важливою складовою будь-якого виду туризму, у тому числі і лікувально-оздоровчого, є рівень кваліфікації персоналу та якість обслуговування. При наданні послуг медичного характеру кваліфікація спеціаліста має вагоме значення, і саме від його професіоналізму залежить

підсумковий результат. Також на рівень задоволеності туристів впливає загальне враження від обслуговування. В сучасному світі рівень сервісу є важливим аспектом у будь-якій діяльності, пов'язаній з наданням послуг, і найчастіше саме високоякісний сервіс стає одним із ключових факторів для залучення клієнтів. Тому для успішного розвитку всієї галузі та окремих підприємств у зокрема, необхідно приділяти особливу увагу підбору персоналу, його підготовці та перепідготовці.

Ще однією характерною рисою лікувально-оздоровчого туризму є той факт, що перебування туристів у оздоровниці має бути досить тривалим, як правило, близько трьох тижнів. Це пояснюється тим, що ефективність реалізованих послуг з лікування та оздоровлення може бути досягнуто тільки при комплексному та тривалому впливі на організм людини. Використання природних лікувальних факторів у поєднанні з фізіотерапією, дієтою, масажем та іншими методами дозволить отримати бажаний результат лише за умови системного підходу, для застосування якого необхідний тимчасовий фактор.

Слід зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм не має на увазі виключно послуги медичного характеру, лікування та різні процедури. Це є основною складовою такого туризму, але не єдиною. До складу туристичного продукту включаються також культурно-пізнавальні, розважальні та інші види послуг.

Лікувально-оздоровчі процедури займають більшу частину в розпорядку дня туристів, але вони мають вільний час, який необхідно організувати. Для цього проводять заходи різної спрямованості: це можуть бути змагання з гри у шахи, інтелектуальні вікторини, майстер-класи з приготування страв, дискотека у стилі 80-х та багато іншого. Також на території комплексу можуть бути спеціально обладнані приміщення для організації дозвілля, наприклад, кінотеатр, бібліотека чи басейн.

Завдяки цьому, в рамках лікувально-оздоровчого туру людина може зайнятися не лише вирішенням проблем зі здоров'ям чи профілактикою захворювань, але й повноцінно відпочити, відволіктися від проблем,

насолодитися природою, зайнятися спортом, побувати на різних заходах, познайомитися з новими людьми та багато іншого. Все це в комплексі дозволить людині не тільки вилікуватися чи зміцнити здоров'я, але і покращити свій емоційний стан, завести корисні звички, спробувати щось нове, отримати заряд бадьорості і, по закінченні відпочинку, повернутися до звичайного життя відпочиваючим та повним сил.

З вищесказаного можна дійти до висновку у тому, що з розвитку лікувально-оздоровчого туризму необхідне формування матеріально-технічної бази створення комфортних умов організації дозвілля туристів. При цьому слід враховувати соціальні, вікові, фізичні та інші особливості відпочиваючих: має бути сформовано таким чином, щоб кожен зміг вибрати собі потрібне заняття.

Виявити позитивні аспекти та стримуючі фактори, що впливають на реалізацію лікувально-оздоровчого потенціалу регіону, дозволяє SWOT-аналіз (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

SWOT-аналіз потенціалу розвитку лікувально-оздоровчого туризму на території Львівської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - наявність мережі санаторно-оздоровчих закладів: санаторіїв та профілакторіїв, медичних закладів та дитячих оздоровчих центрів; - сформована на достатньому рівні та відповідна сучасним стандартам матеріально-технічна база приватних клінік; - кваліфікований медичний персонал приватних клінік; - невисока (щодо мегаполісів) вартість медичних послуг; - сприятливі для оздоровлення природні умови (соснові бори, мінеральні джерела тощо); - високий ступінь екологічної чистоти більшості районів області. 	<ul style="list-style-type: none"> - рівень матеріально-технічної бази санаторно-оздоровчих установ, що не відповідає сучасним стандартам; - невисока якість обслуговування у санаторно-оздоровчих закладах; - нестача кваліфікованого медичного персоналу в санаторіях та профілакторіях; - невідповідність співвідношення «ціна та якість» пропонованих послуг у санаторно-оздоровчих закладах; - конкуренція з боку курортних зон півдня, курортів інших країн.

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - зростання попиту на регіональні тури за рахунок скорочення виїзного потоку туристів та переорієнтації мотивів подорожі, зумовлених нестабільною соціально-економічною ситуацією та епідеміологічною напруженістю в світі; - розвиток регіонального ринку туризму; - залучення інвесторів, реалізація перспективних інвестиційних проектів у рамках кластерного розвитку сфери туризму регіону; - стабілізація та покращення соціально-економічної ситуації в області; - поява додаткових робочих місць; - розширення комплексу пропонованих лікувально-оздоровчих послуг; - Диверсифікація турпродукту з метою: <ul style="list-style-type: none"> а) індивідуалізації пакету туристичних послуг; б) поліпшення якості обслуговування та безпеки туристів; - розробка та активне просування нових туристських програм та проектів; - Підвищення рівня інформаційної забезпеченості, маркетингової активності у сфері туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> - звуження попиту на регіональний турпродукт з низки причин: <ul style="list-style-type: none"> а) невідповідність співвідношення «ціна та якість» туристських послуг, невисокий рівень готельного сервісу та якості послуг організацій мережі живлення; б) конкуренція із боку популярних туристських центрів України, а також ближнього та далекого зарубіжжя; - погіршення екологічних умов та втрата рекреаційних ресурсів внаслідок незбалансованого природокористування; - нестійкість епідеміологічної обстановки; - негативний вплив фінансово-економічної кризи, нестабільність соціально-економічної ситуації в країні в цілому; -військове положення в Україні.

Джерело: розробка автора

Результати аналізу доводять, що природний потенціал області та високий рівень екологічної чистоти Львівської області є передумовами розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Основним фактором, що лімітує розвиток та реалізацію його потенціалу, є несформованість регіонального санаторно-оздоровчого комплексу. Необхідно також зазначити, що результати аналізу дозволяють виділити туризм медичного характеру як пріоритетний для розвитку на території Львівської області виду туристської діяльності.

Таким чином, лікувально-оздоровчий туризм має низку особливостей, що визначають фактори його розвитку. В основі цього виду туризму лежать чотири основні складові, серед яких: природно-рекреаційні ресурси, що володіють лікувальними властивостями, розвинена інфраструктура,

висококваліфікований персонал та сучасне медичне обладнання та методи лікування.

4.2.Економічна ефективність запропонованих продуктів для розвитку Львівській області

Львівська область є перспективним регіоном для розвитку санаторно-курортної діяльності. На даному етапі розвитку вона займає четверте місце серед областей України за питомою вагою в структурі ліжкового фонду санаторно-курортного господарства країни (14%).

Для збільшення в'їзного потоку на територію Львівської області необхідно проводити заходи з розвитку лікувально-оздоровчого туризму і розширювати інфраструктуру.

Санаторій «Світязь» розташовується в місті Трускавець Львівської області. Його оточує хвойний ліс, переважно на території санаторію ростуть такі породи дерев: сосна, ялина, клен і береза. Також територія санаторію включає в себе два мінеральних озера.

Медичний профіль санаторію «Світязь»:

- хвороби системи кровообігу;
- хвороби органів дихання;
- хвороби нервової системи;
- хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини;
- хвороби нирок і сечовидільної системи.

Розробка даного туру є економічно вигідною як для підприємства так і для клієнтів.

Сезон: круглорічно

Час туру: 10 днів

Кількість осіб: 15

По прибуттю в санаторій «Світязь» туристи оплачують курортний збір, який становить 5% від вартості путівки в грн.

У пропонованому турі буде розглянута програма, що включає в себе відпочинок і оздоровлення в санаторії «Світязь» Львівської області, оглядова екскурсія по м. Львову, відвідування мінеральних джерел (табл.4.2).

Таблиця 4.2

Програма туру «Релакс по-українські»

Дні	Програма туру
1 день	Збір групи біля офісу туристичного підприємства. Переїзд на автобусі з Києва. Прибуття в м Львів. Трансфер до санаторію. Розміщення. Сніданок 9:30-10:00 Консультація лікаря, призначення лікувально-оздоровчих процедур. Оглядова екскурсія по території санаторію. Процедури: теплолікування (парафін-озокеритові аплікації на одну зону), ЛФК, галотерапія, прийом лікувальних мінеральних вод, фітотерапія. Обід 14: 30-15: 00. Вільний час: відвідування бібліотеки, прогулянка до озера, настільний теніс. Вечеря 19: 30-20: 00. Концерт самодіяльних колективів.
2 день	Сніданок. Процедури: інгаляція, ЛФК, питне лікування мінеральною водою, електросвітлолікування, водолікування (ванни, душ циркулярний або висхідний), масаж (ручний на одну зону), фітотерапія. Обід. Вільний час: лижна прогулянка (в залежності від погодних умов) Вечеря. Кінозал. Вечір пісень / дискотека.
3 день	Сніданок. Процедури: ЛФК, питне лікування мінеральною водою, галотерапія, теплолікування, фітотерапія. Обід. Вільний час: прогулянка на озера. Вечеря. Більярд. Караоке. Концерт художньої самодіяльності силами відпочиваючих.
4 день	Сніданок. Процедури: інгаляція, ЛФК, питне лікування мінеральною водою, електросвітлолікування, водолікування (ванни, душ циркулярний або висхідний), масаж (ручний на одну зону), фітотерапія. Обід. Вільний час: пішохідна прогулянка по околицях. Вечеря Вільний час: концерт колективів, можлива оренда майданчика для шашликів.
5 день	Сніданок. Оглядова екскурсія по м. Трускавцю. Відвідування Церкви святого Миколи, концерт органної музики. 9:30 Від'їзд до Львова. Оглядова екскурсія по м Львові. 13:00 Відвідування музею Львівського шоколаду.

	<p>14:30 Обід в кафе. 15:30 Відвідування Софійського собору, огляд собору і його території. Екскурсія по музею історії архітектури Софійського собору. 17:00 Від'їзд в санаторій. Вечеря. Вільний час: більярд, ігрові столи, кінозал, спортивні змагання.</p>
6 день	<p>Сніданок. Процедури: ЛФК, питне лікування мінеральною водою, тепловікування, фітотерапія, галотерапія. Обід. Вільний час: читання, пішохідні прогулянки, лижні прогулянки, настільний теніс. вечеря Вільний час: концерт колективів, караоке, кінозал, ігрові столи.</p>
7 день	<p>Сніданок. Процедури: інгаляція, питне лікування мінеральною водою. 11:00 Відвідування біосферного заповідника. План відвідування заповідника: 1. Екскурсія в музеї природи «Тваринний світ заповідника»; 2. Кінна екскурсія «По зеленому раю» 3. Обід в кафе «Лісовий трактир» 4. Екскурсія в вольєрах. Від'їзд. Вечеря в санаторії. Вільний час: можливий похід у ресторан, дискотека.</p>
8 день	<p>Сніданок. Процедури: ЛФК, питне лікування мінеральною водою, тепловікування, фітотерапія, галотерапія. Обід. Вільний час: читання, пішохідні прогулянки, лижні прогулянки, настільний теніс. вечеря Вільний час: концерт колективів, караоке, кінозал, ігрові столи.</p>
9 день	<p>Сніданок. Процедури: інгаляції, водолікування, ЛФК, питне лікування мінеральною водою, електросвітлолікування, масаж, фітотерапія, галотерапія. Обід. Відвідування лікаря. Вільний час: відвідування лазні, тренажерного залу. Вечеря Вільний час: спортивні змагання серед відпочиваючих і сімей.</p>
10 день	<p>Сніданок. Процедури Обід. Відвідування лікаря. Вільний час: прогулянка на оз. Довжині. Вечеря Виселення з санаторію. Від'їзд з санаторію до Києва</p>

Визначення економічної ефективності туристського продукту проводиться за наступною схемою (табл.4.3):

Таблиця 4.3

Розрахунок собівартості туру та ціни туру

№	Назва статті	Вартість (грн.)	Кількість (од.)	Загальна вартість (грн.)	
				за одну людину	За всіх
1.	Транспортні послуги	700	15	700	10500
2.	Проживання в санаторії на 10 днів	3000	15	3000	45000
3.	Харчування в санаторії на 10 днів	2500	15	2500	37500
4.	Страховання	200	15	200	3000
5	Організація екскурсій (вартість вхідного квитка)				
5.1	Костел єзуїтів	40	15	40	600
5.2	Латинський кафедральний собор	Безкоштовно	15	Безкоштовно	-
5.3	Костел Марії Сніжної	Безкоштовно	15	Безкоштовно	-
5.4	Бернардинський костел	20	15	20	300
5.5	Успенська церква	Безкоштовно	15/1	Безкоштовно	-
6.	Послуги гіда (керівника групи) на 10 днів:	6000	1	400	6000
7.	Відвідування біозаповідника	250	15	250	3750
Собівартість туру (на групу)			15	7110	106650
Собівартість + прибуток турфірми 30%			+30% (31995)		138645
Загальна вартість туру з ПДВ 20%			+20 % (21330)		159975

Джерело: розробка автора

Відзначимо, що послуги з лікування оплачуються додатково, зважаючи на побажання клієнтів.

Ринкова ціна встановлюється з огляду на дані маркетингових досліджень, розрахунку собівартості продукту, величину постійних витрат фірми за рік, бажаний рівень прибутку на одну послугу й загальний обсяг

реалізації турпродукту в плановому періоді або за рік з урахуванням сезонності. В умовах ринкової економіки потужним регулятором цін є сам ринок, де ціна визначається в результаті поєднання попиту і пропозиції. Для спрощення розрахунку ціни розробленого туру використовують метод «витрати + прибуток». Таким чином ціна туру буде визначатися по формулі :

$$Ц_{од} = C_{од} + П_{дод}^{од} + \Phi_{ком} \quad (3.1)$$

де $Ц_{од}$ – установлена підприємством ціна на послугу;

$C_{од}$ – собівартість одиниці продукції, послуги (турпродукту);

$П_{дод}^{од}$ – припустимий для даної галузі прибуток, що доводиться на одиницю продукції.

$$Ц = 7110 + 30\% = 9243 \text{ грн.}$$

З врахуванням ПДВ:

$$9243 + 20\% = 11090 \text{ грн}$$

Згідно маркетингових досліджень на рік заплановано реалізацію даного туру (табл.4.4):

Таблиця 4.4

Прогнозований план реалізації лікувально-оздоровчого туру «Релакс по українські» на 2024 рік

Місяці	Планова кількість реалізованих турів в місяці
Січень	1
Лютий	1
Березень	2
Квітень	2
Травень	2
Червень	3
Липень	3
Серпень	3
Вересень	3
Жовтень	3
Листопад	3
Грудень	1
Разом	27

Джерело: розробка автора

Тобто за рік планується здійснити 27 турів по 15 осіб, у цілому за рік таким чином буде продано 405 індивідуальних турів.

$$M_p = M_{\text{тур}} \times N_{\text{тур}} = 405 \times 11090 = 4491450 \text{ грн.}$$

Для визначення чистого прибутку необхідно відняти із прибутку податок на прибуток, що в Україні становить 18%:

$$P_{\text{ч}} = 405 \times 2133 - 18\% = 708369 \text{ грн.}$$

Оцінити економічну ефективність нового продукту можна за допомогою показників рентабельності продажу.

Показник прибутковості розраховується по формулі:

$$P_{\text{пр}} = P / S_{\text{пр}} \times 100 \% \quad (3.2)$$

Де $P_{\text{пр}}$ - прибутковість нового продукту, послуги;

P - прибуток компанії, одержуваний від продажів нового продукту, послуги, грн.;

$S_{\text{пр}}$ - сума продажів нового продукту, послуги, грн.

$$P_{\text{пр}} = 708369 / 4491450 \times 100\% = 15,7 \%$$

Рентабельність використовують для оцінки діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні. Він показує, скільки підприємство має прибутку з кожної гривні, витраченої на виробництво і реалізацію продукції. В даному випадку підприємство має 15,7 % прибутку з кожної гривні, витраченої на виробництво і реалізацію продукції. А коефіцієнт прибутковості – характеризує досягнутий керівництвом підприємства рівень віддачі на вкладені кошти. Він становить 15,7 %.

Таким чином, рентабельність розробленого туру є позитивною і перспективною тенденцією при впровадженні розробленого лікувально-оздоровчого туру «Релакс по-українські».

Висновок до розділу 4

Львівська область традиційно була областю, де перспективи туристичної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. Природно-

ресурсний та історико-культурний потенціал у поєднанні з вигідним географічним положенням в центрі Європи та існуючий багаторічний досвід і напрацювання у сфері рекреації є достатньо вагомою передумовою пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування, туризму та відпочинку, орієнтованої як на внутрішнього споживача, так і на обслуговування іноземних туристів.

Слід зазначити, що доцільно проводити оцінку потенціалу розвитку лікувально-оздоровчого туризму у розрізі його різновидів: санаторно-курортного, оздоровчого та медичного. При цьому більш показовим та об'єктивним буде розгляд їхнього потенціалу, наявного на території Львівської області, в порівнянні з можливостями інших регіонів. Проте нині такий порівняльний аналіз скрутний, оскільки обмежується недоліком відповідних даних.

Виявити позитивні аспекти та стримуючі фактори, що впливають на реалізацію лікувально-оздоровчого потенціалу регіону, дозволив SWOT-аналіз. Результати аналізу доводять, що природний потенціал області та високий рівень екологічної чистоти більшості районів є передумовами розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Основним фактором, що лімітує розвиток та реалізацію його потенціалу, є несформованість регіонального санаторно-оздоровчого комплексу. Необхідно також зазначити, що результати аналізу дозволяють виділити туризм медичного характеру як пріоритетний для розвитку на території Львівської області виду туристської діяльності.

В процесі роботи було розроблено лікувально-оздоровчий тур до санаторію «Світязь», проведено оцінку витрат та вартість туру для однієї особи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Розкривши сутність та зміст рекреаційно-туристичного потенціалу регіону відзначили, що туристично-рекреаційний потенціал складається з поєднання елементів природно-кліматичних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, розташованих на певній території, та набір елементів потенціалу здатний змінюватися, так як для організації туристичної діяльності можуть бути потрібні різні види ресурсів. Рекреаційні потреби та рекреаційна діяльність визначається особливостями рекреаційних ресурсів території. Характер рекреаційних ресурсів визначає спеціалізацію та економіко-соціальну ефективність рекреаційної території.

Визначивши напрями впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону відзначили, що позитивний вплив туризму на економіку регіону відбувається лише за умови розвитку туризму в регіоні за всіма напрямками, тобто не перетворює економіку регіону на економіку послуг. Іншими словами, економічна ефективність туризму свідчить про те, що туризм в регіоні має розвиватися паралельно з іншими галузями регіональної економіки. Соціальний ефект від розвитку туризму в регіоні проявляється, перш за все, у створенні додаткових робочих місць у туристичній сфері, підвищенні зайнятості населення, а також стимулюванні розвитку економічно слабких регіонів.

Дослідивши структуру туристично-рекреаційних ресурсів регіону та їх характеристику відзначили, що структурно туристично-рекреаційні ресурси складаються із різних природних, культурно-історичних, а також соціально-економічних об'єктів і явищ, які придатні бути основою для надання туристичних послуг. У процесі реалізації основних та додаткових функцій відбувається визначення місця туристично-рекреаційного потенціалу в народногосподарському комплексі регіону. Крім того, якщо туристично-рекреаційний потенціал стає галуззю спеціалізації території, то це залучає у виробництво туристського продукту та інші галузі економіки. Дані процеси

зміцнюють зв'язки між туристичною індустрією (галузою) та галузями виробничої та невиробничої сфери регіону чи окремої його території. Формування туристично-рекреаційних комплексів на рівні конкретного регіону є дієвим і дуже затребуваним інструментом вирішення проблем розвитку туризму та розвитку територій.

Провівши оцінку рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області відзначили, що територія Львівської області – унікальна своєю історико-культурною спадщиною, має мистецькі, оздоровчі, водні та ландшафтні ресурси, унікальні традиції та звичаї у поєднанні з вигідним географічним розташуванням – є чудовою базою для розвитку різноманітних видів та форм відпочинку і туризму. Львівщина є однією з найбагатших областей України за кількістю та значенням пам'яток архітектури, культури та сакральності. Цей дорогоцінний скарб походить із давнього минулого. Протягом століть регіон розвинув унікальну культуру та мистецтво, поєднуючи місцеві традиції з впливом інших народів. Тут збережено дійсність, архітектуру, мистецтво, храми, звичаї, обряди та фольклор. Львівська область з кожним роком стає все більш привабливою для споживачів рекреаційних послуг, розвитку оздоровчого туризму і для санаторно-відпочинкового бізнесу. У структурі рекреаційних ресурсів області 70% припадає на ресурси відпочинку і туризму і 30% – на ресурси санаторно-курортного лікування. Завдяки унікальному природно-рекреаційному потенціалу активно відбувається процес інтеграції сфери лікування, оздоровлення та відпочинку Львівщини у європейську та світову відпочинково-оздоровчу індустрію.

Провівши моніторинг розвитку туризму в Львівській області відзначили, що кількість підприємств, що працює у сфері туризму зросло у період з 2019 по 2020 рік на 49 одиниць, натомість у період з 2021 по 2022 рік їх кількість значно зменшилась, а саме на 51 одиницю. Така ситуація пов'язана з початком повномасштабного вторгнення росії на Україну. Туристична галузь у 2022 році дуже сильно постраждала від неможливості функціонування та закритті

неба. Відповідно до статистичних даних найбільша кількість туристичних підприємств знаходиться безпосередньо у місті Львів – 60 %, у Трускавці розміщено ще 14 % організацій, трошки менше у Дрогобичі – 4 %, у Пустомитівському районі – 3 %. По інших регіонах розміщені ще 19 % туристичних підприємств. Кількість закладів розміщення у 2022 році зросла. В першу чергу це пов'язане зі збільшенням кількості біженців та переселенців у цей регіон. Відсутність житла потребувала закладів розміщення, тому ті заклади, які перебували на ремонтах або були тимчасово закриті у екстреному порядку відкривали свої двері. Таким чином у 2022 році було 272 закладів розміщення у Львівській області, в порівнянні з 2000 роком, коли їх кількість складала лише 55 одиниць.

Дослідивши географію туризму в Львівській області відзначили, що у Львівській області поширені майже всі види туризму, адже вся територія Львівської області проходить від рівнин до гір. Львівська область дуже пишається своїми бальнеологічними ресурсами, чим притягує значну кількість туристів на лікування. Таким чином у Львівській області дуже поширений лікувальний туризм.

Провівши оцінку проблем та негативних тенденцій функціонування туризму в Львівській області відзначили, що аналіз туристичної діяльності у Львівській області об'єктивно свідчить, що регіон має всі умови для залучення великої кількості вітчизняних та іноземних туристів. Однак на сучасному етапі існує також ряд факторів, які перешкоджають ефективному розвитку такої діяльності. У процесі визначення проблем та шляхів їх вирішення у розвитку цього сектору необхідно оптимально поєднувати соціальні потреби населення в оздоровленні та відпочинку. Туристична галузь – це сектор, який задовольняє важливі соціальні потреби, а також є ефективним з точки зору екологічної та економічної ефективності.

Визначивши перспективи розвитку туризму в Львівській області відзначили, що розвиток туризму має базуватися на раціональному використанні природно-кліматичних умов, раціональному використанні

етнічних, історичних та архітектурних пам'яток регіону. Саме розвиток туризму та рекреації стимулює економічну активність, розвиває малий та середній бізнес, створює робочі місця в різних секторах економіки та зменшує відтік людських ресурсів за кордон.

Дослідивши перспективи розвитку туризму на основі рекреаційно-туристичного потенціалу в Львівській області відзначили, що одним із найбільш популярних серед прихильників оздоровчого туризму регіонів України є Львівська обл. Досліджуваний регіон має все необхідне для перспективного розвитку оздоровчого туризму: сприятливі кліматичні умови, наявність природних мінеральних вод, лікувальних грязей та озокериту. Відомо, що основним чинником розвитку оздоровчого туризму є наявність території з природними лікувальними ресурсами. З розвитку лікувально-оздоровчого туризму необхідне формування матеріально-технічної бази створення комфортних умов організації дозвілля туристів. При цьому слід враховувати соціальні, вікові, фізичні та інші особливості відпочиваючих: має бути сформовано таким чином, щоб кожен зміг вибрати собі потрібне заняття. В процесі роботи було розроблено лікувально-оздоровчий тур до санаторію «Світязь», проведено оцінку витрат та вартість туру для однієї особи.

Таким чином, рентабельність розробленого туру є позитивною і перспективною тенденцією при впровадженні розробленого лікувально-оздоровчого туру «Релакс по-українські».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 13. с. 180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.12.2023).
2. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua/. (дата звернення: 05.12.2023).
3. Державного реєстру нерухомих пам'яток URL: <https://mkip.gov.ua/content/derzhavniy-reestr-neruhomih-pamyatokukraini.html> (дата звернення: 18.12.2023).
4. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства енергетики та захисту довкілля України з питання “Аналіз площ природно-заповідного фонду України в розрізі адміністративно-територіальних одиниць”. Київ. 2020. 99 с. URL: <https://mepr.gov.ua/news/35329.html> (дата звернення: 20.12.2023).
5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2001. 395 с.
6. Богуславська Л. В. Львів – перлина Європи Обрій ПІБ. 2002. № 12. С. 91
7. Виклюк Я. І. Методи побудови густоти потенціального поля рекреаційної привабливості території *Штучний інтелект*. 2009. № 2. С. 151-160.
8. Горин Г. В. Систематизація методологічних підходів до визначення сутності поняття "рекреаційно-туристичний потенціал регіону". *Регіональна економіка*. 2014. № 2. С. 187-199
9. Горин Г.В. Рекреаційно-туристичний потенціал Західного регіону України у контексті транскордонного співробітництва *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2(106). С. 171- 178.
10. Дащук Ю. Є. Аналіз складових рекреаційного потенціалу регіону *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2012. №7(178). С. 71-78.

11. Дащук Ю.Є. Рекреаційний потенціал регіону як об'єкт наукових досліджень *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Економічні науки*. 2012. Вип. 126. С. 130-136.
12. Доан П. В. Локальні системи у територіальному управлінні туризмом в Україні : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / Доан Павло Ванович; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 21 с.
13. Захаренко Г. Н. Туристський потенціал регіональної дестинації та ефективність його використання в індустрії туризму : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Санкт-Петербург, 2011. 29 с.
14. Запотоцький С., Горін І. Туристично-рекреаційний потенціал Львівської області: географічні особливості використання та відтворення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 1(70). С. 72–79
15. Жупаненко А. В., Семенов В. Ф. Економічний розвиток неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери *Науковий вісник Херсонського університету. Серія "Економічні науки"*, Херсон. 2014. № 9. С. 65-68.
16. Жупаненко А. В. Державне регулювання неявної інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери : автореф. дис. ... кандидата економічних наук : 08.00.03. Чернігів, 2015. 220 с.
17. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія; за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М. М. Назарука. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 592 с.
18. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ. : Центр навч. л-ри, 2005. 96 с.
19. Макара О. В. Гарасюк Д. М. Теоретичні основи формування територіальних туристично-рекреаційних систем *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки*. 2014. № 2. С. 53-58.

20. Мироненко Д. О., Кайнова С. М., Углова О. В. Малі міста України. Львівська область : бібліогр. покажч. М-во регіон. розвитку, буд-ва та житл.-комун. госп-ва України, Держ. наук. архітектур.-буд. б-ка ім. В. Г. Заболотного. Київ : ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2017. 663 с.
21. Мігущенко Ю. Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі Львівської області. *Ефективна економіка*, URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4564> дата звернення: 15.12.2023).
22. Муска К. К. Теоретичні підходи до розуміння сутності дефініцій «рекреаційні ресурси» та «рекреаційний потенціал» *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 521-526.
23. Нодь О. Формування стратегічних орієнтирів збалансованого регіонального розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери. дис. ... к-та ек. наук. Одеса, 2022. 205 с.
24. Огієнко А.В., Огієнко М.М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. №1(75). С. 31-37.
25. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL:<https://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
26. Огієнко А. В., Огієнко М. М. Теоретичні засади дослідження туристично рекреаційного потенціалу *Проблеми системного підходу в економіці збірник наукових праць*. 2020. Вип. 1(75). С. 31-38.
27. Паньків Н.М. Туристичні ресурси та їхні класифікації. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*. 2014. № 2. С. 93-99.
28. Паньків Н. Туристичне ресурсознавство: навчальний посібник. Львів: Український бестселер, 2011. 238 с.
29. Паньків Н., Лесик І. Територіальна диференціація туристично-ресурсного потенціалу як чинника внутрішнього туризму Львівської області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені*

- Володимира Гнатюка. Сер. Географія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. №1 (Вип. 46). С. 182-189.*
30. Перхач О., Сиротюк М. Геопросторовий аналіз природно-ресурсного потенціалу Львівської області *Вісник Львівського університету. Серія географічна*, 2015. С. 266-274.
31. Павліш Л.В. Львівщина як перспективний регіон України для розвитку туризму. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2013. Вип. 13. С. 124–128.
32. Рекреаційний потенціал Львівщини. Статист. збірник. Головне управління статистики у Львівській обл. 2011. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/publ/2011/ZB212010Y11_2.pdf дата звернення: 05.12.2023).
33. Семенов В. Ф., Балджи М. Д., Мозгальова В. М. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності: Монографія. Одеса: Вид-во «Optimum». 2008. 201 с.
34. Ступень М. Г., Березівська О. Й., Дудяк Р. П. Сучасний стан і перспективи розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Львівської області. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12. № 1-2. С.32-37
35. Савіцька О.П., Федорович О.І. Культурний туризм: реалії та перспективи у Львівській області. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24(1). С. 376–383.
36. Стеченко Д. М. Передумови і напрямки формування туристичного ринку України *Туризм: теорія і практика*. 2005. №1. С. 5-11.
37. Сич В. А. Систематика і оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону на засадах географічного середовища та рекреаційних кластерів./ Дис. на здобуття наук. ступ. доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова; Львівський національний університет імені Івана Франка. Одеса; Львів, 2021. 364 с.
38. Соскін О. І. Шляхи реалізації гео економічної моделі України в Євразійському просторі *Економіка і держава*. 2010. №7. С.49-59.

- 39.Ткаченко Т.І., Соколова К.О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка»*. 2011. Вип.1. С. 107–112.
- 40.Топчієв О. Г., Яворська В. В., Ніколаєва О. І. Рекреаційно-туристична діяльність як складова регіональних господарських комплексів: концептуально-понятійний огляд *Науковий вісник. Херсонського державного ун-ту. Географічні науки*. 2016. Вип.5. С. 128–134.
- 41.Тимошенко О.В., Мельник А.О. Сучасний рівень розвитку туризму у Львівській області. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Том 30. № 6. С. 82–86
- 42.Тимошенко О.В. Мельник А.О. Сучасний рівень розвитку туризму у Львівській області. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 30 (69). № 6, 2019. С. 82-86.
- 43.Тимошенко О.В., Мельник А.О. Сучасний рівень розвитку туризму у Львівській області. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Том 30 (69). № 6, 2019. С. 82-86.
- 44.Ткаченко Т.І., Соколова К.О. Теоретичні аспекти формування туристичного потенціалу підприємств. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Економіка»*. 2011. Вип.1. С. 107–112.
- 45.Травка М.Р. Експертно-статистичне оцінювання привабливості території Львівської області. *Геодезія, картографія і аерофотознімання: міжвідомчий науково-технічний збірник*. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. Випуск 77. С. 94–99.
- 46.Уварова Г. Ш., Кучеренко В. С. Використання рекреаційно-туристичних ресурсів України на сучасному етапі *Рекреаційні ресурси та послуги гостинності в регіонах України: зб. наукових праць*. Черкаси: ЧНУ, 2017. С.34-39.
- 47.Шепетюк С.М. Рекреаційно-туристські ресурси як основа туристично рекреаційних послуг *Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць*. К.: Тонар, 2007. 55 с.

- 48.Шабардіна Ю. В. Роль рекреаційних ресурсів у формуванні рекреаційного потенціалу як складової продуктивних сил регіонального економічного простору. Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2008. Ч. 3. С. 285-288.
- 49.Шаблій О. І., Касянчук З. О. Нові підходи до категорії "Рекреаційний потенціал" Економічна та соціальна географія. 1995. Вип. 47. С. 41-48.
- 50.Чіжмодій Я. Формування стратегії розвитку туризму в Закарпатті (з урахуванням досвіду європейських країн). *Міжнародний науковий вісник*. 2022. № 1-2 (25-26) с. 174-187
- 51.Шевелюк М.М. Туризм Львівщини перед викликами коронакризи та воєнного конфлікту. *Питання культурології*. 2022. №39, С. 229-240.
- 52.Яковчук О.В. Оцінка туристичного потенціалу України. Географія та туризм: науковий збірник / ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. Київ : Альтпрес, 2010. Вип. 10. С. 57–65.
- 53.Ярема Л.В. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму. *Ефективна економіка*. 2020. №5. С.21-28
- 54.Яковчук О. В. Оцінка туристичного потенціалу України. Географія та туризм : науковий збірник ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. Київ : Альтпрес, 2010. Вип. 10. С. 57-65.

Анкета «Ставлення до лікувально-оздоровчого туризму»

Шановні українці та україночки!

Ваші відповіді допоможуть розробити тур, цікавий для мешканців України. Нам дуже важлива
Ваша думка!

1.1. Ви любите подорожувати?

- так
- ні
- важко відповісти

1.2. Як часто Ви подорожуєте?

- Рідше одного разу на рік
- один раз в рік
- більше одного разу на рік

1.3. Які види туризму становлять найбільший інтерес для Вас?

(допускається кілька відповідей)

- культурно-пізнавальний (відвідування історичних та культурних об'єктів)
- природний, екологічний (активний відпочинок на природі)
- спортивний, екстремальний (гірськолижний, скелелазіння, дайвінг тощо)
- подійний (участь у святах, фестивалях та ін. заходах)
- лікувально-оздоровчий (санаторії, профілакторії, цілющі води)
- релігійний (храми, монастирі, святині)
- пляжний відпочинок.

1.4. Де Вам краще проводити свій відпочинок?

- у регіоні проживання
- в інших регіонах України
- за кордоном.
- немає певних переваг

2.1. Чи цікаво Вам оздоровлення?

- так
- ні
- важко відповісти

2.2. Які аспекти лікувально-оздоровчого туризму найцікавіші Вам?

(допускається кілька відповідей)

- лікування хронічних хвороб
- профілактика захворювань
- відпочинок та набиратись сил і енергії
- інше

2.3. Чи брали Ви участь у подорожах чи поїздках, пов'язаних з оздоровленням чи лікуванням?

- так
- ні
- важко відповісти

2.4. Чи хотіли б Ви здійснити таку подорож у майбутньому?

- так

- ні
- важко відповісти

3.1. Хотіли б Ви взяти участь у лікувально-оздоровчому турі?

- так
- ні
- важко відповісти

3.2. Що окрім лікування вас зацікавило у лікувально-оздоровчому турі?
(допускається кілька відповідей)

- огляд старовинної архітектури
- сучасні храми та монастирі
- тематичні музейні експозиції
- історичні та культурні об'єкти
- пішохідні екскурсії
- відпочинок на природі
- активний відпочинок

3.3. Яка, на Вашу думку, оптимальна протяжність туру?

- не більше одного тижня
- 10-14 дні
- більше 14 днів
- важко відповісти

3.4. Прийнятна для Вас вартість туру?

- до 10 тис. грн.
- від 10 до 20 тис. грн.
- понад 20 тис. грн.
- важко відповісти

4.1. Де ви проживаєте?

- Центральна Україна
- Північна Україна
- Південня Україна
- Західна Україна
- Східна Україна

4.2. Ваша стать

- чоловіча
- жіноча

4.3. Ваш вік

- до 30 років
- 30-50 років
- понад 50 років